

မြန်မာ
ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာအတွက်
ခေတ်အဆက်ဆက်
ဆောင်ရွက်ချက်များ

မြို့သူ
ဦးမြင့်အောင်

နိဒါန်း

ယခုစာအုပ်တွင် တင်ပြလိုသော ပညာရပ်ဆိုင်ရာ
အကြောင်းအရာများကို အခန်း(၉)ခန်းခွဲ၍ ရေးသားထားပါသည်။ ။ ရှေး
ဟောင်းသုတေသန ပညာရပ်အကြောင်းကို ယေဘုယျသဘောနှင့် ကြိုး
ပမ်းမှုအဆင့်ဆင့်၊ စုပေါင်းဆောင်ရွက်ပုံ အရပ်ရပ်အကြောင်းတို့ ကို
ရေးသားထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ။ ကျောက်စာကူးယူမှု လုပ်ငန်းသဘောနှင့်
လက်တွေ့လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ပုံအကြောင်း အတော်အတန်ရေးလိုက်ပါ
သည်။ ။ ကျောက်စာကူးယူပုံမှာ တက္ကသိုလ်များ တွင် မြန်မာကျောက်စာ
များ နှင့် နိုင်ငံသမိုင်းဌာန၏ အခြေခံလုပ်ငန်းအကြောင်းလည်း ဖြစ်သဖြင့်
အနည်းနှင့် အများ သဘောပေါက်နိုင်ရန် အတွက်ကြောင့် လည်း ဖြစ်
ပါသည်။ ။

ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများ ထိန်းသိမ်းပြုပြင်မှုနှင့်
အခြားအကြောင်းအရာများကို အကြမ်းဖျင်းသာ ဖော်ပြထားပါသည်။ ။
သက်ဆိုင်ရာ ရှေးဟောင်းအစီအရင်ခံစာများ တွင် အသေးစိတ်ပါရှိပါသ
ည် ။ အထူးသဖြင့် ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာသင်
ကျောင်းသူကျောင်းသားများ ၊ ဌာနဆိုင်ရာဝန်ထမ်းများ နှင့် ပူပေါင်း
ဆောင်ရွက်ရသည့် လုပ်ငန်းသဘာဝနှင့် အများ ပါဝင်လှုပ်ရှားရသည့်
သဘော ပေါ်လွင်အောင်လည်း ဓာတ်ပုံများ ဖြင့် ဖြည့်စွက်ဖော်ပြပေး
ထားပါသည်။ ။

ကျွန်တော့် ယခုစာအုပ်တွင် အဓိက အားနည်းချက်တစ်ရပ် ပါရှိပါသည်။ ။ အခြားမဟုတ်ပါ။ ၁၉၈၂ မှ ၁၉၈၄ ခုနှစ်အထိနှင့် ကျွန်တော်အငြိမ်းစားယူသည့် ကာလအတွင်း အင်္ဂလန်နိုင်ငံရှိ India Office မှ မော်ကွန်းဌာန အကြီးအကဲ Blue Field ရောက်ရှိ လာပြီး ရှေ့ဟောင်းသုတေသန၏ အခြေအနေအရပ်ရပ်ကို နိုင်ငံအကြီးအကဲဖြစ်သူ ဦးနေဝင်းအား တင်ပြခဲ့ဖူးသည့် အချက်၊ ထိုစဉ်က အစိုးရအဖွဲ့ဝန်ကြီးချုပ်နှင့် ဒုတိယဝန်ကြီးချုပ် ဦးမောင်မောင်ခနှင့် ဦးထွန်းတင်တို့ အား ဦးနေဝင်းက ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနသို့ စုံစမ်း စစ်ဆေးမှု အဆင့်ဆင့်တို့ အကြောင်း အသေးစိတ်မရေးနိုင်သည့် အချက်ဖြစ်ပါသည်။ ။

ထိုစဉ်က ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာန၏ ပြောင်းရွှေ့အမိန့်အရ ကျွန်တော်သည် နိုင်ငံသမိုင်းဦးစီးဌာနသို့ ပြောင်းရွှေ့တာဝန်ထမ်းဆောင်နေရသောကြောင့် ပင်ကိုယ်ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနတွင် Blue Field ၏ တင်ပြချက်များကို မသိရှိလိုက်ရပါ။ နောက်ပိုင်းကျမှ ဆရာဒေါက်တာခင်မောင်ညွန့်၊ ဆရာဒေါက်တာသော်ကောင်းတို့ ပြောသမျှ သိရသောကြောင့် ဤစာအုပ်တွင် အကြောင်းပြည့်ပြည့်စုံစုံ ဖော်မပြနိုင်ခဲ့ပါ။

ထို့ကြောင့် ကျွန်တော့်စာအုပ် ပြည့်စုံစေရန်အတွက် ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာနတွင် အဆင့်မြင့် တာဝန်များ ထမ်းဆောင်ခဲ့သူ အငြိမ်းစားအရာရှိ တစ်ဦးဦးက Blue Field အကဲခတ် တွေ့ရှိချက်များ နှင့် ဦးမောင်မောင်ခ၊ ဦးထွန်းတင်တို့ စုံစမ်းချက်များ အကြောင်း အပြည့်အစုံ ရေးသားဖြည့်စွက်ပေးပါက ကျွန်တော့် ယခုစာအုပ်မှာ ပြည့်စုံသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ။ ထိုလိုအပ်ချက်တစ်ရပ်ကို ဖြည့်စွက်ရေးသားပေးကြပါရန် မေတ္တာရပ်ခံ ပန်ကြားရင်း ဤနိဒါန်းစကားကို အဆုံးသတ်လိုက်ပါသည်။ ။

စာတတ်ပုံမှတတ်တမ်းမြို့

ပုံ (၁)

ပုံ (၂)

♀ (2)

♀ (5)

ق (٥)

ق (٦)

φ (q)

φ (e)

♠ (g)

♠ (200)

Figure 100

Figure 101

♂ (22)

♂ (22)

φ (25)

φ (26)

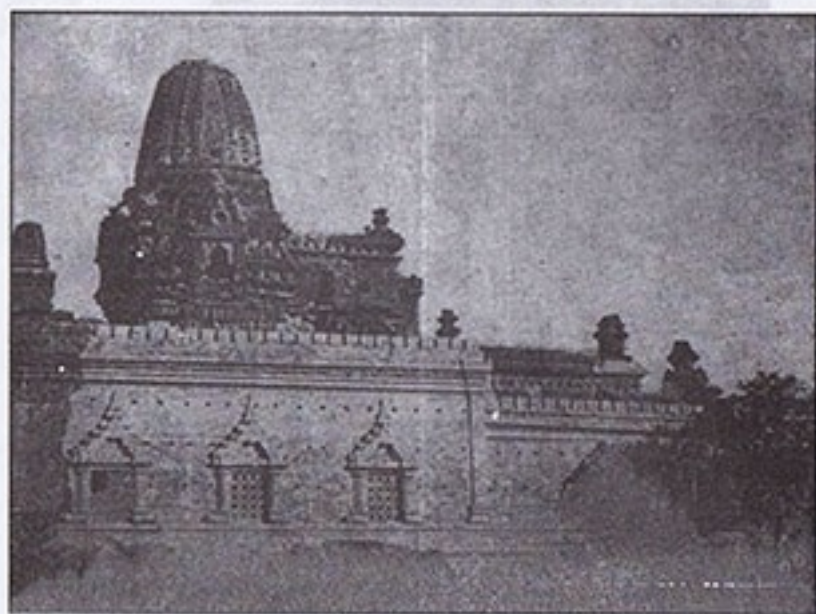
ပုံ (၁၇)

ပုံ (၁၈)

ଓ (୨୭)

ଓ (୨୦)

φ (١٥)

φ (١٦)

٥ (١٢)

٥ (١٩)

ပုံ (၂၅)

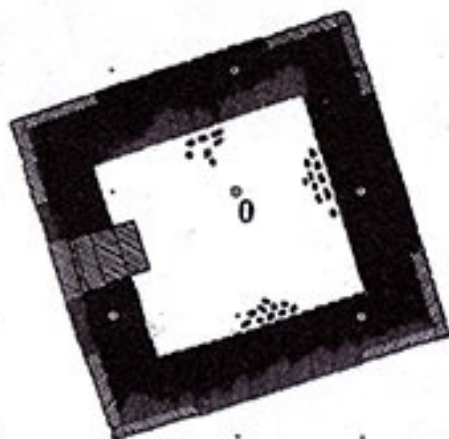
ပုံ (၂၆)

ပုံ ၂၆ အောက်ရှိ ပုံစံ

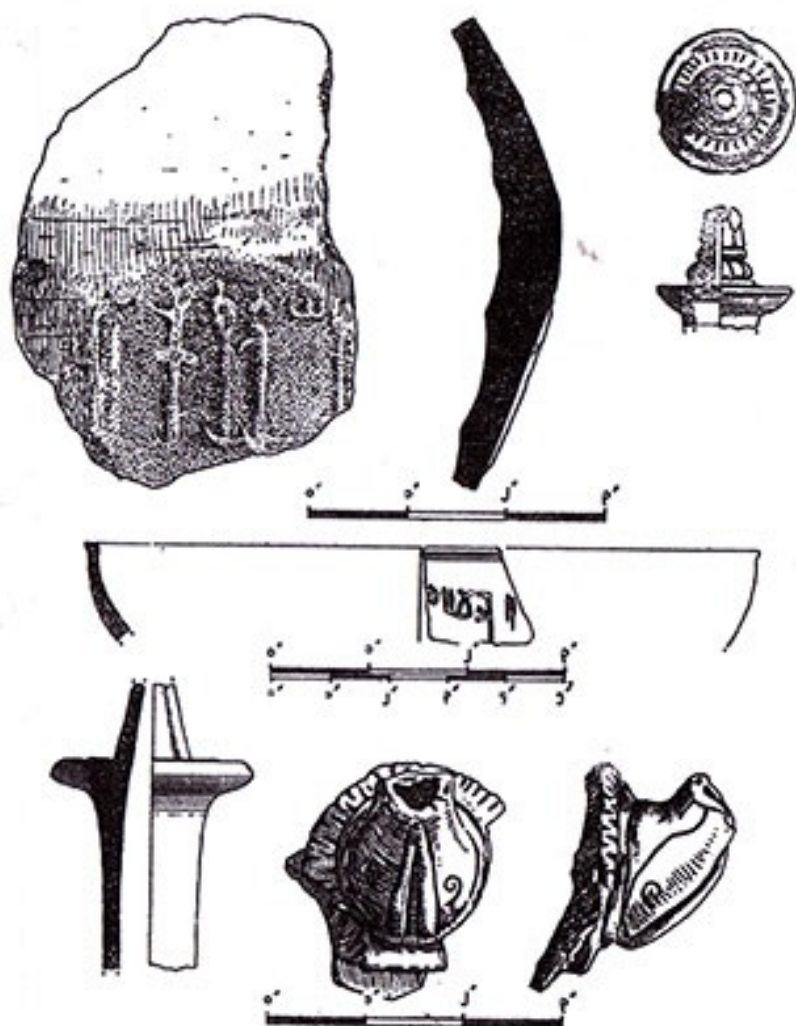
ဟန်လင်း၊ ကုန်းဆွတ် (၂၂) တူးဖော်တွေ့ရှိရသော မုက်ပုံ

၀

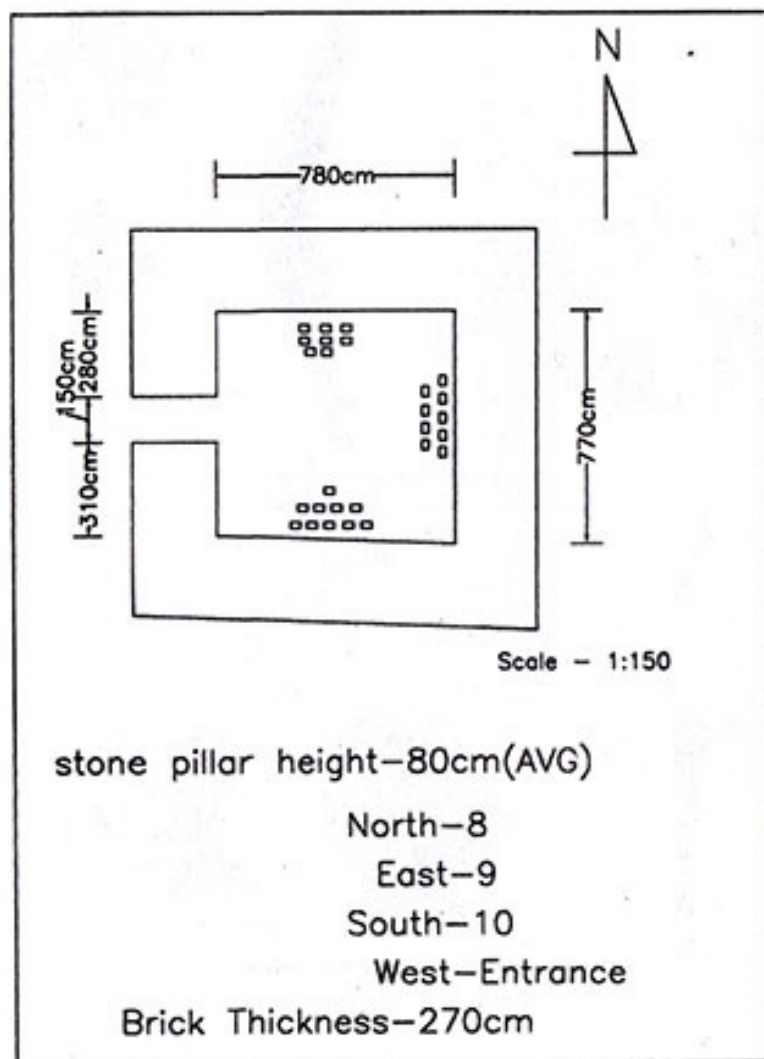

ပုံ (၂၆)

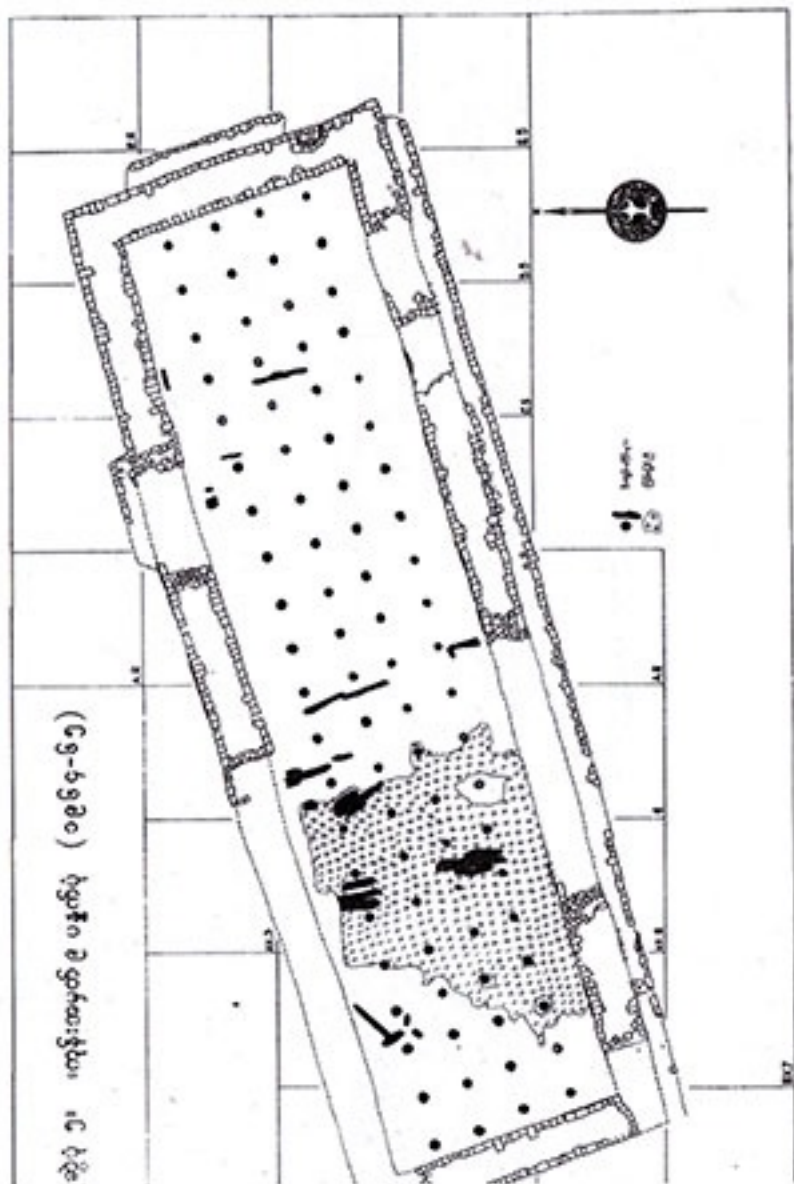
ဆွဲပုံ ၁၅ အာရဇာဒြပ်ပါးသော စိုးခြပ်ကွေ့ပျား

ပုံ (၂၈)

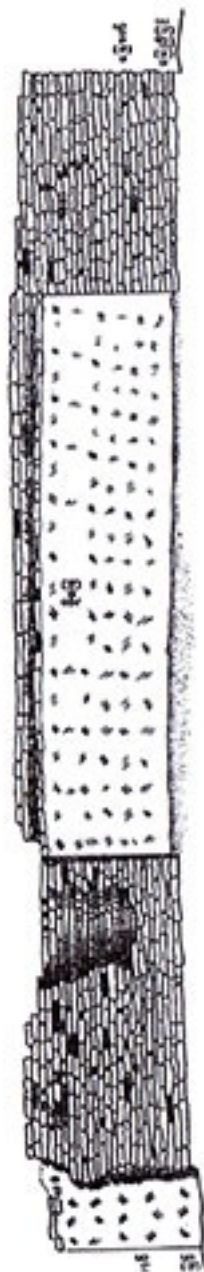

φ (Je)

ဧည့်ပုံ ၅။ ကုန်းကျောက်စု ပန္နက်ပုံ (၁၉၆၄-၆၅)

ပုံ (၃၀)

ဓာတ် ၆၊ ကျောက်ဆွတ် ဥ ဆေးကုန်ဆွတ်

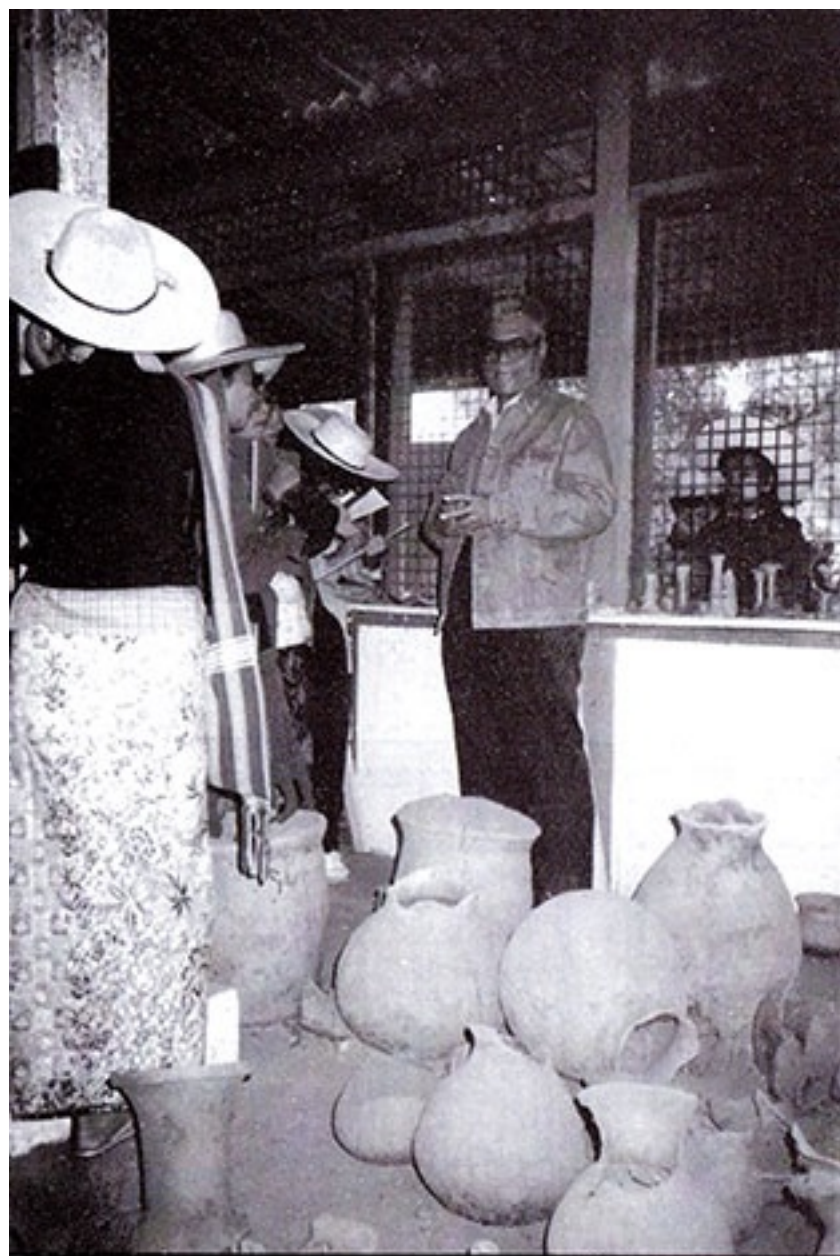
ပုံ (၃၁ + ၃၂)

ଫି (୧୧)

ଫି (୧୨)

ଫି (୨୭)

ဓာတ်ပုံနှင့် ပုံဆွဲစာရင်း

၁။ တူးဖော်သုတေသနပြုရန် ပန္နက်ချမှတ်ရာတွင် မြေတိုင်းကိရိယာ (Prismatic Compass) သုံး၍ တိုင်းတာပန္နက်ချမှတ်ပေးရပုံ။

၂။ မြေတိုင်းကိရိယာအသုံးပြုပုံ ပြသသင်ကြားပေးနေပုံ။

၃။ သုဝဏ္ဏဘူမိမြို့ဟောင်း နယ်မြေဝင်းက အမှတ်-၂ကုန်း စတင်တူးဖော် နေပုံ။

၄။ သုဝဏ္ဏဘူမိမြို့ဟောင်း နယ်မြေဝင်းက အမှတ်-၂ ကုန်း တူးဖော်ရာမှ တွေ့ရှိသော ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများကို တိုင်းတာမှတ်သားနေပုံ။

၅။ ပေါ်ပေါက်လာသောဝင်းက အမှတ်-၂ ကုန်း အဆောက်အဦကို တိုင်းတာ မှတ်တမ်းတင်နေပုံ။

၆။ ဝင်းက အမှတ်-၁ကုန်း တူးဖော်နေကြပုံ။

၇။ ကျိုက္ကသာ တူးဖော်ရာတွင် ပေါ်ပေါက်လာသော အဆောက်အဦကို တွေ့ရှိရပုံ။

၈။ တူးဖော်တွေ့ရှိရသော အိုးအင်များကို လေ့လာမှတ်သားနေပုံ။

၉။ တူး၍ ပေါ်ပေါက်လာသော ဟန်လင်းအမှတ်-၂၂ကုန်း၊ ကျောက်တုံးကြီးသုံး အဆောက်အဦကို ရှေ့ဟောင်းသုတေသန ကျောင်းသူကျောင်းသားများ ကွင်းဆင်းလေ့လာနေကြပုံ။

၁၀။ ဟန်လင်းအမှတ်-၂၂ ကုန်းတူးဖော်တွေ့ရှိရသော ကျောက်

တုံးကြီးသုံး အထောက်အထားများ ။

၁၁။ ပုဂံကျောက်ခေတ်ကွင်းဆက်လေ့လာသူ
ကျောင်းသူကျောင်းသားများ ။

၁၂။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာ ကျောင်း
သူတစ်ဦး ဗူးဘုရားအနောက် ဧရာဝတီမြစ်ကမ်းပါး၌ ကျောက်ကဲ့သို့ မာ
ကျောသောမြေလွှာ (Iron Stone Hard pan)ကို တိုင်းတာနေပုံ။

၁၃။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ရှေးဟောင်းသုတေသန ကျောင်းသားတစ်ဦးပုဂံမြို့ ဗူးဘုရား အနောက်ဘက်၌ ကျောက်ကဲ့သို့ မာကျောသောမြေ
လွှာ (Iron Stone Hard pan) ကို တိုင်းတာနေပုံ။

၁၄။ မုံရွာခရိုင် ယင်းမာပင်မြို့နယ် ဖိုးဝင်းတောင် ဗိသုကာလက်
ရာကို ကွင်းဆင်းတိုင်းတာ မှတ်တမ်းတင်နေပုံ။

၁၅။ ယင်းမာပင်မြို့နယ် ဖိုးဝင်းတောင် ဗိသုကာလက်ရာများကို
ဓာတုဗေဒဆေးဝါးများ သုတ်သင်သန့်ရှင်းနေကြပုံ။

၁၆။ ပုဂံဂူဘုရားတစ်ဆူအတွင်းရှိ ရှေးဟောင်းပန်းချီများကို ဓာ
တုဆေးဝါးဖြင့် ထိန်းသိမ်း သန့်ရှင်းနေပုံ။

၁၇။ ကွင်းဆင်းရှေးဟောင်း ကျောင်းသူကျောင်းသားများအား
ကျောက်စာလေ့လာပုံ ပြသနေပုံ။

၁၈။ သုဝဏ္ဏဘူမိဝင်းက တူးဖော်မှု၌ ကျောက်စာ လေ့လာမှုပြသ
ညွှန်ကြားနေပုံ။

၁၉။ ပုဂံမြေပုံသာဘုရားလှပြုပြင်မှု ၁၉၆၃-၆၄ ခုနှစ်။

၂၀။ ပုဂံမြေပုံသာ ဘုရားလှ ၁၉၆၃-၆၄ ခုနှစ် တောင်ဘက်ခြမ်း

အစားထိုးပြုပြင်ထားရှိပုံ။

၂၁။ မန္တလေးနန်းမြို့ရိုး ကျော်မိုးတံခါး ယခုခေတ်အခေါ် (မင်္ဂလာတံခါး) ၁၉၆၄ ခုနှစ် စတင်ပြင်ဆင်နေပုံ။

၂၂။ ကျော်မိုး (မင်္ဂလာ) တံခါး ၁၉၆၄ ခုနှစ် ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းပြီး အခြေအနေ။

၂၃။ ပါရဂူဘွဲ့အတွက် လူတွေ့စစ်ဆေးနေပုံ။

၂၄။ ပြည်မှော်ဇာ ရှေးဟောင်းသုတေသနနည်းပညာကျောင်းတွင် သင်ကြားပေးနေပုံ။

၂၅။ ပါမောက္ခ ဒေါက်တာသန်းထွန်း သဘာပတိမူသော စာတမ်းဖတ်ပွဲ။

၂၆။ ဟန်လင်းအမှတ်-၂၂ကုန်းတွင် ပေါ်ပေါက်လာသော ကျောက်တုံးကြီးသုံး အဆောက်အဦပုံဆွဲ။

၂၇။ ဟန်လင်းတူဖော်မှုစေတီပုံ အိုးအဖုံးပုံဆွဲ။

၂၈။ အရေးအခြစ်ပါသော ဟန်လင်း၊ အိုးခြမ်းကွဲအချို့ပုံဆွဲ။

၂၉။ ဟန်လင်းအမှတ်-၂၂ ကုန်း၊ ကျောက်တုံးကြီးသုံး အဆောက်အဦ ပန္နက်ပုံ ပုံဆွဲ။

၃၀။ ဟန်လင်းအမှတ်- ၂၂ ကုန်း၊ ကျောက်တုံးကြီးသုံး အဆောက်အဦ။

၃၁။ အမှတ်- ၉ ကုန်း ပန္နက်ပုံ။

၃၂။ အမှတ်- ၉ ကုန်း အရှေ့ဘက်မြင်ကွင်း။

၃၃။ ပြည်ရွှေဘုန်းပွင့် စာကြည့်တိုက်ပြတိုက်အဖွဲ့ဝင်များ သရေ

ခေတ္တရာ တူးဖော်မှုစခန်းတွင် ပါဝင်လုပ်အားပေးနေကြပုံ။

၃၄။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနသင်တန်းပို့ချ
နေပုံ။

၃၅။ ပုဂံ၌ တူးဖော်မှုတွင် တွေ့ရသော အိုးအင်များကို ပြသရှင်း
လင်းနေပုံ။

အခန်း(၁)

ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ

က။ ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာဆိုသည် မှာ
အဘယ်ပညာမျိုးနည်း

ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရပ်သည် ရှေးဟောင်းယဉ်ကျေးမှု၌ အ
ကျုံးဝင်သော ကျောက်ခေတ်များမှ ကျောက်လက်နက်ပစ္စည်းများကစ၍
၊ ကြေးခေတ်၊ သံခေတ်၊ မြို့ပြတည်ထောင်သောခေတ် စသော ခေတ်အ
သီးသီးတွင် ထွန်းကားခဲ့သည့် လူသုံးပစ္စည်းဟူသရွေ့ကိုလည်းကောင်း၊
လူနေအိမ်ခြေမှ စ၍ ကျေးရွာမြို့ပြများ ဆိုင်ရာ အဆောက်အဦများ ၊ စေ
တီပုထိုးအမျိုးမျိုးများကိုလည်းကောင်း၊ ယုတ်စွအဆုံး သင်္ချိုင်းကုန်း
ဟောင်းများ အထိ လေ့လာသော ပညာရပ်ဖြစ်သည် ။

ဤအဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုချက်နှင့် ပတ်သက်၍ ဆိုဗီယက် ရုရှားသိပ္ပံ ပ

ညာတံခွန်အဖွဲ့ကြီး လက်အောက်ရှိ ရပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှု သမိုင်း
လေ့လာရေးဗိမာန်(ဝါ) ဆိုဗီယက် ရှေးဟောင်း သုတေသနဌာနမှ သု
တေသနပညာရှင် အလက်ဇန္ဒားမွန်ဂိတ်က "ဆိုဗီယက်ပညာရှင်များ အ
နေဖြင့် ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရပ်ကို သမိုင်းပညာ၏ အစိတ်အပို
င်း အဖြစ်လက်ခံကြသည် ။ ဆိုလိုသည် မှာ ရှေးဟောင်းသုတေသနပ
ညာရပ်သည် လူမှုရေးဥပဒေသများ နှင့် အညီ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်သော လူမှု
အဖွဲ့အစည်းနှင့် ယင်း၏ တိုးတက်မှုဖြစ်စဉ်များ ၊ အသွင်အပြင်များ နှင့်
ဝိရောဓိများကို လေ့လာသော သိပ္ပံပညာရပ်ဖြစ်သည် " ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်
ဆိုပေသည် ။

အမေရိကန်နိုင်ငံရှိကာဂိုတက္ကသိုလ်မှ နာမည်ကျော်ပါမောက္ခ တစ်
ဦးဖြစ်သူ ရောဘတ်ဂျေဘရိတ်ဂုက "ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာကို
ဤသို့အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုထားသည် မှာ အတော်ပင်ပြည့်စုံပေသည် ။ စင်စ
စ်ယင်းပညာသည် လူ့ဘဝခရီးလမ်းကြောင်းတစ်ခုလုံးကို နားလည်သ
ဘောပေါက်ရန်အလို့ ဌာ လူတို့ ပြုလုပ်အသုံးချခဲ့သော အရာဝတ္ထုများ
အား လေ့လာသည့် ပညာပင် ဖြစ်သည် ။" ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆို၏။

အင်္ဂလန်နိုင်ငံမှ ပါမောက္ခစတူးဝပ်ပစ်ဂေါ့က "ရှေးဟောင်းသုတေသ
န ပညာရပ်သည် ၊ သမိုင်းဆိုင်ရာလေ့လာမှု၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုပင်
ဖြစ်သည် ။ ယင်းသည် လူကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ရုပ်ဝတ္ထုပစ္စည်းများ
ကို လေ့လာခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်၏။ လူကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ရုပ်ဝ
တ္ထုပစ္စည်းများ ဟု ဆိုရာ၌ ၊ အနုပညာလုပ်ငန်းကြီးများ နှင့် ဗိသုကာဆို
င်ရာ အဆောက်အဦကြီးများမှ လူရိုင်းတို့ အသုံးပြုသည့်
အိုးကွဲစလောင်းကွဲ၊ အိမ်ပျက်ယာပျက်အထိ ကျယ်ပြန့်စွာ အဓိပ္ပာယ်သ
က်ရောက်သည် ။" ဟု ရှင်းလင်းဖော်ပြထားသည် ။

အိန္ဒိယသား ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရှင်များကမူ "ရှေးဟောင်း သုတေသနပညာရပ်သည် ၊ သိပ္ပံပညာဆိုလည်း ဟုတ်၏။ ဝိဇ္ဇာပညာဆိုလည်း ဟုတ်၏။ သိပ္ပံပညာရပ်အနေဖြင့် ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရပ်သည် အသိဉာဏ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော ပညာရပ်ဖြစ်သောကြောင့် သာမန်ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများကို စုဆောင်းသည့် ဝါသနာထက် အဆင့်မြင့်ပေသည် ၊ ခြားနားပေသည် ။ ဝိဇ္ဇာပညာဟု ဆိုရသည် မှာ လည်း ယင်းကိုလိုက်စားသည့် ပညာရှင်သည် တူးဖော်ရာတွင် လည်းကောင်း၊ ရှေးဟောင်းပစ္စည်းနှင့် အဆောက်အဦများကို ထိန်းသိမ်းပြုပြင်ရာတွင် လည်းကောင်း၊ ပြတိုက်များ တွင် ပြသရာတွင် လည်းကောင်း၊ သူ၏ ကျွမ်းကျင်မှုကို လိမ္မာပါးနပ် အနုပညာမြောက်စွာ အသုံးချရပေသည် ။ ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရပ်သည် ဝိဇ္ဇာပညာဖြစ်ကြောင်း ပြသ၏ " ဟု တညီတညွတ်တည်း ဆိုကြသည် ။

အထက်က အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ သည် တစ်ခုနှင့် တစ်ခု ဆန့်ကျင်ခြင်း မရှိကြချေ။ ထောက်ကူသမှုသာ ရှိကြ၏။ စင်စစ် ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရပ်သည် စနစ်တကျ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ထားသော ပညာရပ်တစ်ခုပင်ဖြစ်သည် ။ စနစ်တကျ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်သည် ဟုဆိုရာ၌ ၊ သတ်မှတ်ထားသော စည်းကမ်း နည်းလမ်းများ နှင့် အညီဆောက်ရွက်လေ့လာရခြင်း၊ လေ့လာဖော်ထုတ်သော အကြောင်းအရာ ပြဿနာ၏ ဇာစ်မြစ်ထိအောင် ယထာဘူတကျနစွာ ချဉ်းကပ်ရခြင်း၊ ဆင်ခြင်တုံတရားဖြင့် သုံးသပ်ရခြင်း၊ သိပ္ပံပညာရပ် အသီးသီး၏ အကူအညီများကို ရယူရခြင်းစသော လိုအပ်ချက်များ နှင့် လည်း ပြည့်စုံရပေသည် ။ ထို့ကြောင့် ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရပ်သည် သိပ္ပံနည်းများကို အသုံးချ၍ လူ့သမိုင်းနှင့် လူမှုရေးကို လေ့လာသောပညာရပ်အဖြစ် နိုင်ငံတကာက အသိအမှတ်ပြုထားကြခြင်းဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရှိရသည် ။

ခ။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရှေးဟောင်းသုတေသနလုပ်ငန်းများ စတင်ဆောင်ရွက်လာခဲ့ပုံ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် မည်သည့် အချိန်ကစ၍ ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာ ပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည် ဟု ပြောဆိုရန် ခက်ခဲပေသည်။ အမရပူရမြို့တည် နန်းတည် ဗဒုံမင်းဘိုးတော်ဘုရား (အ.ဒီ.၁၇၈၂-၁၈၁၉) လက်ထက် မင်းမြေနှင့် သာသနာ့မြေကို ခွဲခြားသိရှိရန် မြန်မာပြည်အနှံ့ရှိ ရှေးဟောင်း ကျောက်စာများကို စုဆောင်းခဲ့ခြင်း၊ ဖတ်ရှုခဲ့ခြင်း၊ ကျောက်စာအသစ်များ ရေးထိုးခဲ့ခြင်း စသော လုပ်ငန်းများ နှင့် ရှေးဟောင်း သက္ကတဘာသာဖြင့် ရေးထိုးထားသောကျမ်းအမျိုးမျိုးတို့ ကို မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုခဲ့သည့် လုပ်ငန်းများကို ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာ ပေါ်ထွန်းမှုအတွက် ရှေးပြေးဆောင်ရွက်ချက်များ ဟု ယူသော် ရကောင်းမည်ထင်သည်။

ဘိုးတော်ဘုရားလက်ထက်တွင် ထိုသို့ကျောက်စာများကို စုဆောင်းလေ့လာခဲ့သည့် အတွက် လွန်စွာအကျိုးများ ခဲ့သည်။ ထိုစဉ်က ကျောက်စာလေ့လာမှုကို တာဝန်ယူခဲ့ရသော (ဝါ) ကျောက်စာဝတ္ထရားများကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ရသော တွင်းသင်းမင်းကြီး ဦးထွန်းညိုသည် မိမိလေ့လာဆည်းပူးရရှိသည့် ကျောက်စာပညာဖြင့် သမိုင်းဟောင်းများကို ဆန်းစစ်နိုင်ခဲ့ပေသည်။ ကျောက်စာများကို ကိုးကား၍ ရာဇဝင်သစ်တစောင်လည်း ပြုစုနိုင်ခဲ့သည်။ တွင်းသင်းရာဇဝင်။ အင်္ဂလိပ်မြန်မာ ပထမအကြိမ်စစ်ပွဲ ပြီးဆုံးသွားပြီးနောက် ၁၈၂၆ ခုနှစ်၌ ချုပ်ဆိုသော ရန္တပိုစာချုပ် သက္ကမပိုဒ်ပါ အချက်များ အရ မြန်မာကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် အိန္ဒိယသို့ စေလွှတ်ခြင်းခံရသော မင်းကြီးမဟာစည်သူ ဦးရွှေ ဦးဆောင်သည့် သံကိုယ်

စားလှယ်အဖွဲ့သည် ဗုဒ္ဓဂယာရှိ မဟာဗောဓိဘုရားကို ၁၈၃၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလအတွင်းကရောက်ရှိ ဖူးမြော်ခဲ့ကြ၏။

ဤသို့ရောက်ရှိသဖြင့် ဗုဒ္ဓဂယာတွင် စိုက်ထူထားသည့် မြန်မာကျောက်စာ တစ်ချပ်ကို မင်ကူးယူဆောင်ကြပြီး ကာလကတ္တားမြို့၌ လေ့လာကြ၏။ ယင်းနောက် မှန်နန်းရာဇဝင်တော်ကြီးကို ပြုစုခဲ့ကြသည့် ပညာရှိကြီးများကလည်း ဝိုင်းဝန်းလေ့လာခဲ့ကြသည် ။ နောက်ဆုံးတွင် အသောကကျောက်စာများကို အက္ခရာပြန်ဆိုခဲ့ကြသော ဂျိမ်း(စ်)ပရင်းဆက် (James Prinsep) နှင့် ရတနာပေါလ (Radana Paula)တို့ က အက္ခရာ ပြန်ဆိုခဲ့ကြသည် ။ ဤအချိန်မှာ ပင် ရန္တပိုစာချုပ်ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံအင်းဝမြို့တော်၌ အင်္ဂလိပ် သံကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် လာရောက်အမှုထမ်းနေခဲ့သော ကာနယ်ဘားနေး (Colonel Burney)သည် လည်း မြန်မာမှုများကို လိုက်စားကာ အာရှဆိုင်ရာ သုတေသနစာစောင်များ တွင် စာတမ်းများ ပါဝင် ရေးသားခဲ့ကြောင်း သိရှိရသည် ။

မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် ၁၈၅၅ ခုနှစ်၌ အာသာဖယ်ရာ (Arthur Phayre) ခေါင်းဆောင်သည့် အင်္ဂလိပ်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ အမရပူရမြို့သို့ ရောက်ရှိလာခဲ့သည် ။ ယင်းအဖွဲ့၏ အတွင်းရေးမှူးဖြစ်သူ ဟင်နရီယူး (Henry Yule) ပြုစုသည့် မှတ်တမ်းစာအုပ်တွင် ပုဂံ၌ သံအဖွဲ့ ခေတ္တရပ်နားကြသည့် (၅)ရက်တာအတွင်း ပုဂံမြို့ရှိ ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများ ၏ ဗိသုကာလက်ရာများကို မှတ်တမ်းတင်သွားနိုင်ခဲ့ကြသည် ။ ယင်းနောက် အောက်မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပထမဆုံးဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးအဖြစ် အမှုထမ်းရသူ ဆာအာသာဖယ်ရာက မြန်မာနိုင်ငံ ရခိုင်ပဲခူးဒေသတို့ မှ စုဆောင်းရရှိခဲ့သည့် ဒင်္ဂါးများ အကြောင်း စာအုပ်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းစာအုပ်တို့ကို ရေးသားထုတ်ဝေခဲ့သည် ။ အထက်အောက်မြန်မာနိုင်ငံ နှစ်ရပ်စလုံး

ကို အင်္ဂလိပ်တို့ သိမ်းပိုက်ခဲ့ပြီးနောက် ပြုစုထုတ်ဝေခဲ့သော ဂေးဇက်တီးယား (Gazetteer) စာအုပ်များ တွင် လည်း ဒေသဆိုင်ရာရှေးဟောင်းသုတေသန အကြောင်းရပ်များကို စာရေးသူများက ထည့်သွင်းရေးသားခဲ့ကြသည်။ ။

ဂ။ကိုလိုနီခေတ် ရှေးဟောင်းသုတေသနလုပ်ငန်းများ အခြေအနေ

အထက်ပါအတိုင်း မြန်မာပညာရှိများ နှင့် နိုင်ငံခြားသုတေသီများ အချိန်ရသလောက် လေ့လာလိုက်စားခဲ့ကြသမျှသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရပ်တစ်ရပ် စနစ်တကျ ပေါ်ထွန်းလာရန် အတွက်လည်ကောင်း၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန ဖြစ်ပေါ်လာရန်အတွက်လည်းကောင်း များစွာကျေးဇူးပြုခဲ့သည် ဟု ယူဆသော် ရနိုင်ကောင်းသည်။ ။ ၁၈၈၁ခုနှစ်တွင် အောက်မြန်မာနိုင်ငံ၌ ရှေးဟောင်းသုတေသနလုပ်ငန်းများကို ဦးစီးဆောင်ရွက်ရန် ရန်ကုန်ကောလိပ် ပါဠိပါမောက္ခ ဒေါက်တာအီးဖော့ခင်မာ (Emil Forchhammer)ဆိုသူ ဂျာမန်ပညာရှင်ကြီးတစ်ဦးကို အစိုးရက ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရှင်အဖြစ် ခန့်ထားခဲ့သည်။ ။ ဒေါက်တာအီးဖော့ခင်မာ (Emil Forchhammer)သည် အလုပ်များ လှသည့် အနက် နိုင်ငံအနှံ့ ခရီးထွက်ခဲ့ရပြီးနောက် ရောက်ရှိရာအရပ်၊ တွေ့သမျှကျောက်စာများကို မင်ကူးယူဆောင်ပြီး ဖတ်ရှုခဲ့သည်။ ။ ထိုဖတ်ရှုချက်များကို ပုဂံ၊ ပင်းယ၊ အင်းဝ ကျောက်စာများ ၁၈၉၂ (The Inscriptions of Bagan, Pinya and Ava(Innwa) (1892)ဟု ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေနိုင်ခဲ့သည်။ ။ ထိုစာအုပ်ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ဆိုရန် ရှေးဟောင်းသုတေသန ယာယီအရာရှိအဖြစ် ဆောင်ရွက်သူ ဆာရစ်ချက်တင်ပယ် (Sir Richard Temple)က အဘိဓာန်ပညာရှင် ဦးထွန်းငြိမ်းအား တိုက်တွန်း

န်း ဖူးသည် ဟု ပါမောက္ခ မစ္စတာလု(စ်) (G.H.Luce) ပြောဆိုခဲ့ဖူး၏။

ဖောခင်မာလက်ထက်တွင် ပြုစုခဲ့သောစာတမ်းများမှာ

(၁) ရွှေတိဂုံဘုရားအကြောင်းမှတ်စု (A Note on Shwe Dagon Pa goda)

(၂) သုဝဏ္ဏဘူမိမြို့ဟောင်းသို့ ပထမဆုံးဗုဒ္ဓသာသနပြုအဖွဲ့ရောက်ရှိခြင်းအကြောင်း (A

Note on the First Buddhist Mission to Suvamnabhumi)

(၃) မြန်မာနိုင်ငံ ရှေးဟောင်းသုတေသနဆိုင်ရာ ပစ္စည်းများစာရင်း (A List of Objects of Archaeological Interest in Burma (Myanmar))

(၄) ရခိုင်ရှေးဟောင်းပစ္စည်းအကြောင်း အစီရင်ခံစာ (A Report on the Antiquities of

Arakan)

(၅) ပုဂံကျောက်ဂူဥမင်အကြောင်း အစီရင်ခံစာ (A Report on Kyauku of Pagan

(Bangan)

စသည် တို့ ဖြစ်သည် ။

၁၈၉၀ ပြည့်နှစ်တွင် ဒေါက်တာဖောခင်မာ ကွယ်လွန်သည် ။ သူ ကွယ်လွန်ပြီးနောက် ၁၈၉၉ ခုနှစ်အထိ ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရှင် ရာထူးနေရာတွင် လူစားမရှိဘဲဖြစ်ခဲ့ရသည် ။

ဒေါက်တာဖောခင်မာကွယ်လွန်ခဲ့သည့် ၁၈၉၀ပြည့်နှစ်မှ ၁၈၉၉ခုနှစ်

အထိ ရှေးဟောင်း သုတေသန ပညာရှင်ရာထူးတွင် လူစားမရှိခဲ့သည့် အချိန်အတောအတွင်း ရေနံချောင်းမြို့၊ အစိုးရရေနံတွင်းများ အကြောင်း အစီရင်ခံစာ ပြုစုနေသူ ဂျာမန်လူမျိုး ဘူမိဗေဒပညာရှင် ဒေါက်တာဖရစ်ဖွန်နိုထလင်း (Fritg Von Noettling)ဆိုသူသည် အားလပ်သည့် အချိန်များ ၌ ပုဂံမြို့ဟောင်းသို့သွားရောက်ပြီး ရှေးဟောင်း ဘုရားများ အတွင်းမှ စဉ်ကွင်းရပ်များ ၊ ကျောက်၊ ကြေးနှင့် သစ်သားဆင်းတုများကို ဖြတ်တောက်ခိုးယူပြီးနောက် ဂျာမနီနိုင်ငံ ဘာလင်ပြတိုက်သို့ ပို့ဆောင်ခဲ့သည် ။

ဤနေရာတွင် အံ့ဩဖွယ်ကောင်းသော အချက်တစ်ချက်မှာ ထိုနို့ထလင်းဆိုသူပင်လျှင် ရေနံချောင်းတဝိုက်မှ တွေ့ရှိစုဆောင်းခဲ့သည့် မြန်မာ့ကျောက်ခေတ်သုံးပစ္စည်းများ အကြောင်းကို အိန္ဒိယဘူမိဗေဒ မှတ်တမ်းစာစောင်များ တွင် ၁၈၅၄ ခုနှစ်မှ စ၍ ရေးသားခဲ့ပြီးသူ၏ ရေးသားမှုများကြောင့် မြန်မာ့ကျောက်ခေတ် ယဉ်ကျေးမှုအကြောင်းကို အခြားနိုင်ငံများက စိတ်ဝင်စားခဲ့ကြသည် ။

၁၈၉၉ ခုနှစ်တွင် ဟန်းဘော့မြို့ လူမျိုးဆိုင်ရာ ပြတိုက်အတွက် ဒေါက်တာ ထောမန်း(Thomann)ဆိုသူ ဂျာမန်လူလိမ်တစ်ဦးသည် ပုဂံမြို့ဟောင်းသို့ ရောက်ရှိ လာပြီးနောက် ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများကို ခိုးယူပြန်သည် ။ ဤအကြိမ်တွင် ပုဂံနယ်ပိုင် ဝန်ထောက်မင်း ဦးတင် (မြန်မာပညာရှိ) နှင့် ဖွားစောရွာသူကြီး ဦးထွန်းဦးတို့ ၏ လုံ့လကြောင့် ထောမန်းတို့ လူစုကို ဖမ်းဆီးရမိသည် ။ ဖမ်းမိသူတို့ အား အရေးယူကာ ပြည်နှင့် ဒဏ်ပေးခဲ့၏။ သို့သော် ထောမန်းတို့ ထံမှ ပြန်လည်သိမ်းဆည်းရမိလိုက်သော ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများကို နေရာတကျ ပြန်လည်ထားရှိရန် မဖြစ်နိုင်တော့သဖြင့် ပုဂံအာနန္ဒာဘုရားကြီး မြောက်ဘက်စောင်းတန်းဘေးတွင် ရုံငယ်တစ်ခုဆောက်လုပ် ထိန်းသိမ်းထားခဲ့ရသည် ။ ထိုရုံငယ်ပင်

လျှင် ၁၉၀၄ခုနှစ်က စပြီး ပုဂံပြတိုက်အဖြစ် အသုံးတော်ခံလာခဲ့သည်။ ။

အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော အခြေအနေများကြောင့် အစိုးရအနေဖြင့် ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနကို ဖွဲ့စည်းပေးရန် သဘောပေါက် လာလေသည်။ ။ ထို့ကြောင့် ၁၈၉၉ခုနှစ်တွင် အိန္ဒိယပြည်ဆိုင်ရာအတွင်းဝန်က မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ရန် အမိန့်တစ်ရပ်ချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးလေသည်။ ။ ဤအမိန့်အရ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနကို စတင်တည်ထောင်လိုက်ကြသည်။ ။ ပထမဆုံး ကျောက်စာဝန် (သုတေသနဝန်)အဖြစ် ဖော့ခင်မာ၏ တပည့်ဖြစ်သူ မစ္စတာတော်စိန်ခို (Taw Sein Ko) အား ခန့်ထားခဲ့သည်။ ။ တော်စိန်ခိုမှာ လည်း အတွင်းဝန်ကလေးအလုပ်ကတစ်ဖက်၊ တရုတ်ရေးရာ အကြံပေးအလုပ်နှင့် တရုတ်ဘာသာစာစစ်အရာရှိအလုပ်ကတစ်ဖက်တို့ကြောင့် ကနဦးတွင် ရှေးဟောင်းသုတေသန လုပ်ငန်းများကို ကောင်းစွာ မဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ချေ။

ထိုစဉ်က ရှေးဟောင်းသုတေသနလုပ်ငန်း အစီအစဉ်များမှာ အထက်မြန်မာပြည်အရပ်ရပ်တွင် တွေ့ရှိရသော ကျောက်စာများကို ဖတ်ရှုအကွာရာပြန်ဆိုခြင်း၊ ပုဂံရှေးဟောင်းသုတေသနနယ်ပယ်တွင် ကွင်းဆင်းလေ့လာရန် အချက်အလက်များ စုဆောင်းခြင်း၊ ပုဂံရှေးဟောင်းသုတေသနမြေပုံ ရေးဆွဲရန် စီစဉ်ခြင်း၊ ပုဂံဘုရားများကို နံပါတ်ရေးထိုးသတ်မှတ်ခြင်းတည်းဟူသော လုပ်ငန်းများ ပင် ဖြစ်ကြသည်။ ။ ယင်းနောက် ဖော့ခင်မာ လက်ထက်စုဆောင်းခဲ့သော ကျောက်စာမင်ကူးမှု အများအပြားကို အကွာရာပြန်ဆိုပြီးနောက် စာအုပ်ကြီး (၆)အုပ် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ။ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သောခုနှစ်မှာ ၁၈၉၂ ခုနှစ်မှ စတင်၍ ၁၉၁၃ ခုနှစ်တွင် (၆)အုပ် အပြီးတိုင်သည်။ ။ တော်စိန်ခိုလက်ထက် ဆောင်ရွက်ချက်များ အနက် ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများကို စာရင်းကောက်ယူ

၍ ထိန်းသိမ်းပြုပြင်ရန် အစီအစဉ်ရေးဆွဲခြင်း၊ အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်းသုတေသန အစီရင်ခံစာများ တွင် ဆောင်းပါးစာတန်းများ ပါဝင်ရေးသားခြင်း၊ သရေခေတ္တရာ၊ ဟန်လင်း၊ ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်းများ တွင် စမ်းသပ်တူးဖော်ခြင်း၊ ဖယ်ရာပြတိုက်တွင် စုဆောင်းထားသော ဒင်္ဂါးများ အကြောင်း၊ ကက်တလောက်ပြုစုခြင်း၊ မန္တလေးနန်းတော်ကြီး ၏ ဗိသုကာလက်ရာများကို အသေးစိတ် တိုင်းတာ ပုံဆွဲခြင်းများ ပင် ဖြစ်ကြသည်။ ။ တော်စိန်ခိုသည် ကျောက်စာဝန်အဖြစ်မှ ၁၉၁၉ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာ (၇) ရက်နေ့တွင် အငြိမ်းစားယူကာသွားလေသည်။ ။

တော်စိန်ခိုကို ကျောက်စာဝန်အဖြစ် ပြင်သစ်လူမျိုး မစ္စတာဒူရှိုင်ဇယ်ဆက်ခံသည့် (ASB, AR 1919-20) ဒူရှိုင်ဇယ်သည် တော်စိန်ခို လက်ထက်ကပင် ကျောက်စာဝန်ထောက်အဖြစ် တာဝန် ထမ်းဆောင်ခဲ့ဖူးသည်။ ။ ဒူရှိုင်ဇယ်အား ကျောက်စာဝန်အဖြစ် တိုးမြှင့်ခန့်ထားခဲ့ခြင်းသည် ရှေးဟောင်းသုတေသနအတွက် များစွာအကျိုးရှိခဲ့၏။ ဒူရှိုင်ဇယ်သည် မြန်မာပြည်အနှံ့ရှိသော ရှေးဟောင်းကျောက်စာများကို များစွာစိတ်ဝင်စားသူဖြစ်ခဲ့သည် နှင့် အညီ အဆိုပါကျောက်စာများမှ ဘာသာဝေါဟာရ၊ သမိုင်း၊ လူမှုရေးနှင့် ဘာသာရေးအထောက်အထားများကို ထုတ်နုတ်ရယူနိုင်ရန် တစ်ဖက်မှ လေ့လာရင်းနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ ကမ္ဘည်းကျောက်စာစာအုပ်များကို အတွဲ(၁)၊ အပိုင်း(၁)၊ (၁၉၁၉) (Epigraphia Birmanica) မှ စ၍ အတွဲ(၃)၊ အပိုင်း(၂) (၁၉၂၈)ထိအောင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေနိုင်ခဲ့သည်။ ။ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ ကျောက်စာများ စာရင်းကိုလည်း ၁၉၂၁ ခုနှစ်တွင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေနိုင်သည်။ ။ ဤဆောင်ရွက်ချက်များမှာ ဒူရှိုင်ဇယ်လက်ထက် ကျောက်စာသုတေသနနှင့် ပတ်သက်၍ အကြီးမားဆုံးသော ဆောင်ရွက်ချက်များ ပင်ဖြစ်သည်။ ။ ၁၉၀၁ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ ဘုရင်ခံလော့ဒ်ကာဇင် (Lord Curzon)သည် မြန်မာနိုင်ငံပုဂံနှင့်

မန္တလေးမြို့များ သို့ တိုင်းခန်းလှည့်လည်လာသည် ။ လော့ဒ်ကာဇင်သည် သူကိုယ်၌ က အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်းယဉ်ကျေးမှုများကို စိတ်ပါဝင်စားလေ့လာသူတစ်ဦးဖြစ်သည် ။ မြန်မာနိုင်ငံရှေးဟောင်း ပစ္စည်းများ နှင့် ပတ်သက်၍ သူ၏ သဘောထား အယူအဆမှာ "အကယ်၍ တစ်စုံတစ်ယောက်သောသူက အယူသည်းသူများ ၏ အဆောက်အအုံများ ၊ ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများကို ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင် အစိုးရက ထိန်းသိမ်းရန် တာဝန်ရှိသည် ဟု ဆိုလာလျှင် ကျွန်ုပ်တို့သည် ထိုဆိုလာသူနှင့် ငြင်းခုံနေစရာ မလိုချေ။ အနုပညာနှင့် အလှအပ ဟူသမျှသည် မည်သည့် ဘာသာနှင့် ဆိုင်ဆိုင် လူ့အသိဉာဏ်စွမ်းအားနှင့် လုပ်ဆောင်ထားသည် များ သာ ဖြစ်ကြသည် ။ လူတိုင်းက တန်ဖိုးထား မြတ်နိုးရမည်ဖြစ်သည် ။ ထိုအမြင်မှ ကြည့်လျှင် ဗြဟ္မဏဘာသာဝင် ကျောက်လိုဏ်ဂူ၊ ဗုဒ္ဓဘာသာကျောင်းသင်ခန်း တစ်ခု၊ မွတ်စလင်ဘာသာဝင် ဘုရားရှိခိုးကျောင်းတစ်ခုသည် ခရစ်ယာန်ဘုရားရှိခိုးကျောင်း တစ်ခုကဲ့သို့ပင် တစ်ပြေးညီသာဖြစ်သည် ။ (အိန္ဒိယတွင် ပြောကြားသော မိန့်ခွန်းများ (Quoted from Indian Speeches, Calcutta 900-6) Vol.1, p.216 in Narayana Goraida Lord Curzon: The Last of the Moghuls, Delhi, Oxford University Press, Second Impression, 1994, pp 170-2)

ဤသည် မှာ အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်အကြောင်း ပြောကြားသော လော့ဒ်ကာဇင်၏ မိန့်ခွန်းဖြစ်၍ မြန်မာနိုင်ငံရှေးဟောင်း သုတေသနဌာနဖွဲ့စည်း တည်ထောင်ရန်လည်း ကြိုတင်ဟောကိန်း ထုတ်လိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည် ။ လော့(ဒ်)ကာဇင်၏ ထိုမိန့်ခွန်းနှင့် ဆက်လက်၍ မြန်မာနိုင်ငံ မန္တလေးနန်းတော်နှင့် ပတ်သက်၍ လည်း အောက်ပါသဘောထား ရပ်တည်ချက်ကို ချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးခဲ့သေးသည် ။ စောစောကပင် မန္တလေးနန်းတော်ကို ဖြိုချဖျက်သိမ်းပစ်ရန် ကြံရွယ်ဖူးကြသ

ည် ။ မန္တလေးနန်းတော်ရှိနေခြင်း၊ မြင်တွေ့နေရခြင်းအားဖြင့် နိုင်ငံရေး
မငြိမ်သက်မှုများ ဖြစ်လာနိုင်သည် ။ မြန်မာဘုရင်မင်းဆက်ကို ပြန်လည်
အသက်သွင်းရန် မြန်မာတို့ နှလုံးသားထဲ၌ ဖြစ်လာနိုင်သည် ။ ထို့ကြော
င့် မန္တလေးနန်းတော်ကို ဖြိုချဖျက်သိမ်းရန် ကြံဆောင်ကြခြင်းပင် ဖြစ်သ
ည် ။ သို့သော် လော့(ဒ်)ကာဇင် ရောက်ရှိလာသောအခါ ထိုအကြံအစည်
များ မလုပ်ဆောင်ရသေးချေ။ ၁၉၀၁ ခု၊ ဒီဇင်ဘာလ (၂)ရက်နေ့က
လော့(ဒ်)ကာဇင်၏ မှတ်ချက်အမိန့်သည် -

"မန္တလေးနန်းတော်တည်တံ့ရေး၊ ဆက်လက်တည်တံ့ရေးသည် မြန်
မာလူတို့ ၏ စေတနာစိတ်ဓာတ်ကို အလေးပေးခြင်းပင် ဖြစ်သည် ။ ဤ
သို့ သဘောထားခြင်းအားဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့ သည် မြန်မာမင်းတို့ ၏ အချုပ်
အခြာပိုင်စိုးမှုဆိုင်ရာ အကြွင်းအကျန်လက္ခဏာများကို ဖျက်သိမ်းပစ်ရန်
ကျွန်ုပ်တို့ တွင် ဆန္ဒမရှိချေ။ မန္တလေးနန်းတော် ဆက်လက်ရှိနေခြင်း
အားဖြင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံ မဂိုမင်းဆက်နန်းတော်များကို ဆက်လက်ထိန်းသိ
မ်းခြင်းအားဖြင့် မဂိုမင်းဆက်ကို ပြန်လည်အသက်သွင်းရန် မဟုတ်သ
လိုပင်ဖြစ်သည် "ဟူ၍ သဘောထားမှတ်ချက်အမိန့်ကို ပြဋ္ဌာန်းပေးခဲ့သ
ည် ။ ယင်းသည့် နောက် လော့(ဒ်)ကာဇင်သည် မန္တလေးနန်းတော် အ
ဆောက်အဦများ အတွင်း နေရာယူထားသော ဗြိတိသျှတပ်ဖွဲ့ဝင်များ ၊
နေထိုင်သူများကို ဖယ်ရှားပစ်ခဲ့သည် ။ ဤအချက်များကို Charles Dui
selle. Guide to Mandalay Palace, 1931, Calcutta Government of In
dia Central Publication Branch 1931, 2nd Edition pp.17-18 နှင့် ဒေါ
က်တာခင်မောင်ညွန့် "Lord Curzon and the Mandalay Palace", Myan
mar Historical Research Journal No.9, June 2002 pp. 101-109 ကြ
ည့်ပါ။

ဒူရှိုင်ဇယ်လက်ထက် ဆောင်ရွက်ချက်များကို အောက်ပါအတိုင်း ဆ

က်လက်တင်ပြလိုပါသည်။ ။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တွေ့ရှိရသော ကျောက်စာ
စာရင်းများ ကောက်ယူခြင်း၊ ပုဂံရှိအာနန္ဒာ လိုဏ်ဂူမှ ကျောက်ဆစ်လက်
ရာ ရုပ်ကြွများ ၊ စာအုပ်ထုတ်ဝေခြင်း၊ ဖိုးဝင်းတောင်ဂူများ ရှိ
ရှေ့ဟောင်းပန်းချီကား စာတမ်းထုတ်ဝေခြင်း၊ ဝသုန္ဒြေ မြေစောင့်နတ်သ
မီးအကြောင်း စာတမ်းရေးသားခြင်း၊ မန္တလေးနန်းတော် လမ်းညွှန်စာအု
ပ်ထုတ်ဝေခြင်း၊ မင်းတုန်းမင်းကြီး မန္တလေးကျောက်တော်ကြီးဘုရားသို့
ထွက်တော်မူခြင်းစာအုပ် ရေးသားခြင်း၊ ရှေးဟောင်းထိန်းသိမ်းမှုနှင့် စူး
စမ်းရှာဖွေတူးဖော်မှု လုပ်ငန်းများ အကြောင်း ရေးသားခြင်းတို့ ဖြစ်ကြ
သည်။ ။

ဒုရှင်ဇယ်လက်ထက်တွင် ရှေးဟောင်းကျောက်စာများ ဆက်လက်စု
ဆောင်းခြင်း၊ ရှေးဟောင်း အဆောက်အဦများ ပြင်ဆင်ခြင်း၊
ရှေးဟောင်း အဆောက်အဦများကို သရုပ်ဖော်ရေးသားခြင်းအပြင် ရှေး
ဟောင်းဒေသများကို ဆက်လက်တူးဖော်ခြင်းများကို ဆောက်ရွက်ခြင်း
အပြင် မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရ အထွေထွေ အုပ်ချုပ်ရေးဌာနက (၃-၆-၁၉၀၉)
နေ့စွဲဖြင့် ထုတ်ပြန်သော အမိန့်ကြော်ငြာစာအရ
ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ နှင့် နန်းတော်များကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်း
ကာကွယ်ခြင်းဆိုသော အမိန့်ပြဋ္ဌာန်းချက်ကိုပါ တလက်စတည်း လိုက်
နာရန် လုပ်ဆောင်လိုက်ရသည်။ ။ သို့သော် ဒုရှင်ဇယ်သည် အိန္ဒိယ ရှေး
ဟောင်းသုတေသန ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ် ဆာဂျွန်မာရယ် မြန်မာနိုင်ငံ
သို့ ၁၉၁၇-၁၈ ခုနှစ်က ရောက်ရှိလာရာတွင် ပြီးပြည့်စုံသော စူးစမ်းရှာ
ဖွေမှု အစီအစဉ်တစ်ရပ်ကို ရေးဆွဲတင်ပြနိုင်သော်လည်း ဒုရှင်ဇယ် အစီ
အစဉ်များ ကောင်းပင်ကောင်းသော်လည်း ထိုစဉ်ကဌာန၏ ဘတ်ဂျက်မ
လုံလောက်သဖြင့် ဒုရှင်ဇယ်တင်ပြသလို
မဆောင်ရွက်နိုင်သေးကြောင်း ဆိုင်းငံ့ခဲ့ဖူးသည်။ ။ ကျောက်စာဝန်

ဒုဂ္ဂိုဏ်းလက်ထက် ၁၉၁၉ မှ ၁၉၃၀ ခုနှစ် ခန့်အထိသည် မြန်မာနိုင်ငံ ရေးသမိုင်းတွင် ဒိုင်အာခီအုပ်ချုပ်ရေးခေတ် ဖြစ်သည်။ ။ ဤအုပ်ချုပ်ရေး ကို မကျေနပ်ကြသော နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းများက လှုပ်ရှားကန့်ကွက် ဆန္ဒပြခဲ့ကြ၏။ အုပ်ချုပ်ရေးသဘောတွင် မြန်မာပြည်သည် အိန္ဒိယပြည်ကြီး၏ ပြည်နယ်တစ်ခုသာဖြစ်ခဲ့သည်။ ။ ထို့အတူ ရှေးဟောင်း သုတေသနလုပ်ငန်းများ တွင် လည်း မြန်မာပြည်သည် အိန္ဒိယလက် အောက်ခံ တိုင်းရုံးတစ်ရုံး အဆင့်သာ ရှိသဖြင့် အိန္ဒိယရှေးဟောင်းသု တေသနဌာနကြီး၏ မူဝါဒများကို လိုက်နာခဲ့ရသည်။ ။ သို့သော် ဤအပိုင်းတွင် အိန္ဒိယမူဝါဒများကြောင့် အကျိုးမယုတ်ခဲ့ဘဲ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခဲ့သည် မှာ အထက်က ဆောက်ရွက်ချက်များကို ထောက်ထားနိုင်ပေ သည်။ ။

ဤတွင် ထိုစဉ်က အိန္ဒိယရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနကြီး၏ မူဝါဒ၊ လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဆောင်ရွက်ချက်များကို အကျဉ်းမျှဖော်ပြရလျှင် ဒုဂ္ဂိုဏ်း လက်ထက်က ဆောင်ရွက်ချက်များကို ပိုမိုသဘောပေါက်နိုင်စရာ ရှိပေသည်။ ။ အိန္ဒိယဘုရင်ခံ လော့ဒ်ကာဇင် အနေဖြင့်မူ ၁၉၀၀ ပြည့် ပြောကြားချက်ကို ဆက်လက်ဖော်ပြလိုပါသည်။ ။ "ကျွန်ုပ်ဆုံးဖြတ်ချက် တွင် တူးဖော်ရှာဖွေခြင်း၊ မျိုးမည်ခွဲခြားခြင်း၊ သရုပ်ဖော်လေ့လာခြင်း၊ အက္ခရာပြန်ဆို ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့ ကို ပြုလုပ်ရန် ကျွန်ုပ်တို့ ၏ တာဝန်ပင် ဖြစ်ကြောင်းခံယူသည်။" ဟု ရှေးဟောင်းသုတေသနလုပ်ငန်းများ နှင့် ပတ်သက်၍ ဆိုထားသမျှသည် ထိုစဉ်က အိန္ဒိယရှေးဟောင်းသုတေသန လုပ်ငန်းများ အတွက် ချမှတ်ပေးလိုက်သည့် မူဝါဒများ ပင်ဖြစ်သည်။ ။

ဤမူဝါဒများကို လက်တွေ့လုပ်ငန်းစဉ်များ ဖြင့် အကောင်အထည် ဖော်နိုင်သူ မစ္စတာ(နောင်ဆာဘွဲ့ရ) ဂျန်မာရှယ်အား ရှေးဟောင်းသုတေ သန ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်ရာထူးတွင် ခန့်အပ်ပြီးသည် နှင့် တစ်ပြိုင်န

က် မာရှယ်သည် တူးဖော်သုတေသနပြုမှု ထိန်းသိမ်းပြင်ဆင်မှုနှင့် ပြတိုက်များ ဆိုင်ရာအခြေခံ စည်းမျဉ်းများကို ရေးဆွဲခဲ့သည်။ ။

‘ဒူရှိုင်ဇယ်လက်ထက် ရှေးဟောင်းတူးဖော်မှုလုပ်ငန်းနှင့် ပတ်သက်၍ အကြီးမားဆုံးဆောင်ရွက်ချက်မှာ သရေခေတ္တရာ(မှော်ဇာ)ရှိ ခင်ဘကုန်းကို တူးဖော်နိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ။ ထိုတူးဖော်သော နှစ်မှာ ၁၉၂၆-၂၇ ခုနှစ်ဖြစ်သည်။ ။ ထိုတူးဖော်မှုမှ ရှေးအကျဆုံးရွှေပေချပ် အချပ် ၂၀ကို ရရှိခဲ့သည်။ ။ ယင်းရွှေပေချပ် အချပ် ၂၀သည် ပိဋကတ်တော် ကောက်နှုတ်ချက် "သိဒ္ဓဓါ၊ အဝိဇ္ဇာ ပစ္စယာသင်္ခါယာ" အစချီသော အဘိဓမ္မာနှင့် ဝိနယ ပိဋကတ်တော်လာ ကောက်နှုတ်ချက်များ ဖြစ်သည်။ ။ ယင်းပိဋကတ်တော်က ရေးသားချက်ပါ အက္ခရာ ပုံပန်းအသွင် သဏ္ဌာန် သည် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း တေလဂူ ကနဦးအက္ခရာများ နှင့် ဆင်တူသည်။ ။ ခရစ်နှစ်အားဖြင့် ၄ ရာစုနှင့် ၅ ရာစု ခေတ်က အရေးအသားမျိုးဖြစ်သည်။ ။

နောက်ထပ်တွေ့ရှိသော ရှေးဟောင်းအထောက်အထားမှာ ငွေဗောဓိပလ္လင်ဝိုင်းဖြစ်သည်။ ။ ခေါင်းပွဖြစ်သည်။ ။ ပလ္လင်ဝိုင်းပတ်လည်တွင် ပွင့်တော်မူပြီးသော ဘုရားလေးဆူ၏ ဘွဲ့တော်အမည်များ ၊ ငွေဗောဓိပလ္လင်ဝိုင်း၏ အလှူရှင်များမှာ ဂြိုဟ်ဘုဝါမန် နှင့် ဂြိုဟ်ဘုဒေဝီ တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ။ ခရစ်နှစ် ၅ ရာစုက အရေးအသားမျိုးပင်ဖြစ်သည်။ ။

ဒူရှိုင်ဇယ်လက်ထက် နောက်ဆုံးထူးခြားမှုတစ်ခုမှာ ဂွေးပင်တက်ကုန်းရှိ မသီးကျကုန်းတွင် ပေါ်ပေါက်လာသော အဆောက်အဦပင် ဖြစ်သည်။ ။ ယင်းသည် အလယ်စက်ဝိုင်း သဏ္ဌာန်အုတ်ခုံကို ဘေးပတ်လည်မှ စတုရန်းသဏ္ဌာန်တံတိုင်းများက ဝန်းရံထားပြီး လှေခါးလေးဖက် ဆက်ထားသော သဏ္ဌာန်ဖြစ်သည်။ ။ ဤပုံစံပါရှိသော အဆောက်အဦမျိုးကို ဗိဿနိုးအမှတ် ၁၄ ကုန်းနှင့် အမှတ် ၁၈ ကုန်း တူးဖော်မှုတွင် လည်း တွေ့

ရှိရသည်။ ။

အစိုးရကလည်း ရှေးဟောင်း အဆောက်အဦများ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်မှု ဥပဒေပြဋ္ဌာန်း ပေးခဲ့သည်။ ။ အိန္ဒိယရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနကြီးကိုလည်း အမြဲတမ်းဌာနကြီးအဖြစ် မြန်မာပြည် တိုင်းရုံးနှင့် တကွ အခြားတိုင်းရုံးများ ပါ ပါဝင်စေပြီး ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့သည်။ ။ ၁၉၁၅ ခုနှစ်တွင် မာရှယ်သည် လုပ်ငန်းများကို ပြန်လည်စီစစ်ပြီးနောက် အိန္ဒိယရှေးဟောင်းသုတေသန မူဝါဒကို ရေးဆွဲတင်ပြခဲ့သည့် အတိုင်း အစိုးရက အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းပေးခဲ့သည်။ ။ ဤဝါဒစည်းမျဉ်းများ နှင့် အညီ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် အလျောက် အိန္ဒိယမြစ်ဝှမ်းဟာရပွနှင့် မိုဟန်ဂျိုဒါရီယဉ်ကျေးမှုကြီးများကို ဖော်ထုတ်နိုင်အောင် အကျိုးများ ခဲ့သည်။ ။ ထိုယဉ်ကျေးမှုကြီးများကို မြေလွှာအောက်မှ ဖော်ထုတ်နိုင်ခဲ့သည့် အတွက် အိန္ဒိယနိုင်ငံသမိုင်းကို နှစ်၂၀၀၀ ခန့် ပိုမိုဆန့်ထုတ်နိုင်သည့် အကျိုးကျေးဇူးများ ရရှိခဲ့သည်။ ။

ရှေးအခါက ဗုဒ္ဓဘာသာဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှုဒေသများကို အာရုံစူးစိုက်ခဲ့ရာမှ ဤအချိန်က စ၍ သမိုင်းကြိုခေတ်နှင့် ဆိုင်သော ဟာရပူ၊ မိုဟန်ဂျိုဒါ မြို့ဟောင်းကြီးများ ဖော်ထုတ်ရေးတွင် အိန္ဒိယရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန၏ အင်အားကို ပိုမိုသုံးစွဲခြင်း၊ သိန္နနှင့် အလူချစ္စတန်နယ်များ အတွင်း ကျယ်ပြန့်စွာ ကွင်းဆင်းစူးစမ်းခြင်းများ ပြုလုပ်ခဲ့ရာ ဟာရပူခေတ်နှင့် ယင်းထက်စောသော အချိန်က ယဉ်ကျေးမှုဖြစ်ထွန်းရာ ဒေသများကိုပင် ရှာဖွေတွေ့ရှိနိုင်ခဲ့ကြသည်။ ။ သို့ရာတွင် မာရှယ်လက်ထက် အိန္ဒိယရှေးဟောင်း သုတေသနလုပ်ငန်းများ တွင် ကျောက်ခေတ်လေ့လာမှုကိုလည်းကောင်း၊ ဒေသအလိုက် ထွန်းကားခဲ့သော ယဉ်ကျေးမှုများ အတွက် အညွှန်းဇယားများကိုလည်းကောင်း ပြုလုပ်နိုင်ခဲ့ခြင်းမရှိချေ။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ မာရှယ်လက်ထက် ဆောင်ရွက်

ချက်များကြောင့် အိန္ဒိယရှေးဟောင်းသုတေသနကြီး၏ ဂုဏ်သိက္ခာမှာ မြင့်မားခဲ့ရလေသည်။ ။ မာရှယ်နှင့် ခေတ်ပြိုင် ခူရှိုင်ဇယ်ကလည်း အိန္ဒိယရှေးဟောင်းသုတေသန ဌာနကြီး၏ မြန်မာပြည်ဆိုင်ရာတိုင်းရုံးကို ဦးဆောင်လုပ်ကိုင်ခဲ့သည့် အတိုင်း သရေခေတ္တရာ ခင်ဘကုန်း တူးဖော်မှုမှ ထူးခြားသော ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများ၊ ရွှေပုရပိုက်များ၊ ရွှေငွေဆင်းတုများ စသည့် အောင်မြင်မှုများ ရရှိနိုင်ခဲ့သည် ဟု အထက်တွင် တင်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ ။

၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် မစ္စတာခူရှိုင်ဇယ်သည် အစိုးရအလုပ်မှ အငြိမ်းစားယူသွားသောအခါ ကျောက်စာဝန်ရာထူးတွင် ဦးမြက ဆက်လက်ဆောင်ရွက်သည်။ ။ ဦးမြသည် ခူရှိုင်ဇယ်လက်ထက်က ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် လုပ်ငန်းများကို အလျဉ်မပြတ် ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့လေသည်။ ။ ကျောက်စာ သုတေသနတွင် မြန်မာနိုင်ငံကမ္ဘာလုံးကျောက်စာ စာအုပ်အတွဲ (၄) ကို ဆက်လက် ထုတ်ဝေနိုင်ခဲ့သည်။ ။ ထို့အပြင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် တွေ့ရသော ဗုဒ္ဓဗြေတော်ရာများ စာတမ်း၊ မတွေ့ရသေးသော အချို့ဒင်္ဂါးများ စာတမ်း၊ နန်းဘုရားအတွင်း ဗြဟ္မာရုပ်များ အကြောင်း မှတ်စုစာတမ်း စသည် တို့ မှာ ထိုစဉ်က ဦးမြကြီးမှူးသော ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန၏ အရေးပါသော ဆောင်ရွက်ချက်အချို့ပင် ဖြစ်သည်။ ။ သို့သော် ထိုစဉ်က ကြုံတွေ့ခဲ့ရသော ကမ္ဘာ့စီးပွား ပျက်ကပ်ကြီးကြောင့် ဌာနဆိုင်ရာ ရန်ပုံငွေချို့တဲ့ ဆွဲရှားသဖြင့် ဦးမြသည် ရှေးအစဉ်အလာများကို ထိန်းသိမ်းရုံသာ ထိန်းသိမ်းထားရှိနိုင်ဟန်တူသည်။ ။ တိုးချဲ့ဆောင်ရွက်မှုများကိုကား မတွေ့ရချေ။

၁၉၃၅ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် ဦးမြကျန်းမမာဖြစ်၍ အလုပ်မှ အငြိမ်းစား ယူလိုက်ရပြီးသည့် နောက် ၁၉၃၆ ခုနှစ် မတ်လအထိအောင် ရှေးဟောင်းသုတေသန လုပ်ငန်းများကို တာဝန်ခံဆောင်ရွက်မည့် သူ မရှိဘဲ

ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ ။ ထိုစဉ်မှာ ပင် ဦးလူဖေဝင်းအား ကမ္မည်းကျောက်စာဝန် ထောက်ရာထူးတွင် ယာယီခန့်ထား၍ ကျောက်စာဝန်ရာထူးသို့ တိုးမြှင့် ခန့်ထား နိုင်ရန်အတွက် ဒုဂျိုင်ဇယ်ကိုပင် အငြိမ်းစားယူထားရာမှ ပြန်လည်ခေါ်ယူပြီး ဦးလူဖေဝင်းအား ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရပ်များကို သင်ကြားပေးစေခဲ့သည်။ ။ သို့ဖြင့် ဦးလူဖေဝင်းသည် ၁၉၃၆ ခုနှစ်၊ မတ်လ (၁) ရက်နေ့ နံနက်ပိုင်းမှ စတင်ပြီး ကမ္မည်းကျောက်စာဝန် (နောင်တွင် ရှေးဟောင်း သုတေသန ညွှန်ကြားရေးဝန်) ရာထူးတွင် ဆောင်ရွက်ခဲ့ရာ ၁၉၅၇ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ (၁၄) ရက်နေ့ အထိပင်ဖြစ်သည်။ ။

ဦးလူဖေဝင်း လက်ထက်မတိုင်မီ ၁၉၃၇ ခုနှစ် ဧပြီလ (၁) ရက်နေ့မှ စ၍ မြန်မာပြည်ကို အိန္ဒိယမှ ခွဲထုတ်ကာ သီးသန့်တိုင်းပြည် အဖြစ်ထားရှိခဲ့ပြီး ၉၁ ဌာန အုပ်ချုပ်ရေးပေးခဲ့သည်။ ။ ဤအချိန်မှ စ၍ မြန်မာနိုင်ငံ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနသည် လည်း သီးခြားဌာနတစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်။ ။ ဦးလူဖေဝင်းလက်ထက်တွင် ရန်ကုန်မြို့တံတားကလေးတွင် တူးဖော်စူးစမ်းမှု၊ သရေခေတ္တရာမြို့ဟောင်း မော်ဇာ ဦးခင်ဘကုန်း တူးဖော်မှုမှ ရရှိခဲ့သော ရွှေပေချပ် (၂၀)ကို ဖတ်ရှုအကွာရာပြန်ဆိုမှု၊ အခြားထိန်းသိမ်းပြင်ဆင်မှု၊ စူးစမ်းရှာဖွေမှု၊ မှတ်တမ်းတင်မှုများကို အရှိန်မပျက် ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ခဲ့ရာ ၁၉၄၁ ခုနှစ်အထိပင် ဖြစ်သည်။ ။ ထိုအချိန်အထိ စုဆောင်းရရှိခဲ့သော ပန်းချီပုံဆွဲပေါင်းမှာ ၈၆၂ ခု၊ ဓာတ်ပုံပေါင်း ၄၅၄၁ ခုတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ။

မြန်မာနိုင်ငံ ရှေးဟောင်းသုတေသန လုပ်ငန်းများ အကြောင်း တင်ပြရာ၌ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနမှ ဆောင်ရွက်ချက်များကိုသာမက အခြားပညာရှင်နှင့် အဖွဲ့အစည်းများ ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များကိုပါ ဖော်ပြနိုင်ပါမှ ပိုမိုပြည့်စုံမည်ဖြစ်ပေသည်။ ။ ထို့ကြောင့် အောက်ပါအတိုင်း ဆက်လက်တင်ပြရေးသားရပေသည်။ ။

၁၉၁၀ ခုနှစ်က မစ္စတာ ဂျေအက်(စ်) ဖာနီဖဲလ်သည် မြန်မာနိုင်ငံ သု
တေသနအသင်းကို တည်ထောင်ခဲ့၏။ အသင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ မြန်
မာနိုင်ငံနှင့် ယင်း၏ ကျောခိုင်းနံစပ် နိုင်ငံများ ၏ ယဉ်ကျေးမှုအနုပညာ၊
သိပ္ပံပညာ၊ စာပေပညာစသည် တို့ ကို လေ့လာစုံစမ်းရှာဖွေရန်နှင့် အ
ထူးသဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် စပ်လျဉ်းသော သုတေသနလုပ်ငန်းများကို
အားပေးရန်ဖြစ်လေသည် ။ ဤအသင်းထုတ်ဂျာနယ်များ တွင် ပညာရှင်
အသီးသီးတို့ က စာပေ၊ ဘာသာစကားသမိုင်း၊ အတ္ထုပ္ပတ္တိ၊ ဓလေ့ထုံးစံ၊
ဘောဂဗေဒ၊ ဘူမိဗေဒ၊ ပထဝီဝင်၊ ရုက္ခဗေဒ၊ ပါဏဗေဒ၊ မနုဿဗေဒ၊
ရှေးဟောင်းသုတေသန စသော ပညာရပ်များ ဆိုင်ရာ ဆောင်းပါးစာတ
မ်းများကို ပါဝင်ရေးသားခဲ့ ကြသည် ။ ဤသို့ ပညာရှင်များ ၏ သုတေသ
နပြုချက်များ အနက် ထူးခြားသောအချက်မှာ ဂျေအေစတီးဝပ်၏
ပဲခူးမြို့ဟောင်းတူးဖော်မှုအကြောင်းနှင့် ဂျီအိပ်(ချ်) လုစ်၏ သမိုင်းသု
တေသန ဆောင်းပါးများ ပင် ဖြစ်လေသည် ။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်တွင် မြ
န်မာစာလေ့လာမှု ကျယ်ပြန့်လာသည် နှင့် အမျှ မြန်မာ့ရှေးဟောင်း သု
တေသနပညာရပ် နယ်ပယ်လည်း ကျယ်ပြန့်လာခဲ့သည် ။ တက္ကသိုလ်ပ
ညာတတ်များ လည်း ပိုမိုစိတ်သန်ဝင်စားလာကြသည် ။ ဒူရွိုင်ဇယ်လက်
ထက် ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနက မြန်မာနိုင်ငံကမ္ဘာလုံးကျောက်စာ
စာအုပ်များ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေနိုင်ခဲ့သဖြင့် တိုင်းပြည်အတွက် ကျေးဇူးများ ခဲ့
သလို ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်မှ ပါမောက္ခလု(စ်) နှင့် ဦးဖေမောင်တင်တို့ တ
ည်းဖြတ်ပြီး အောက်စပို့ဒ် တက္ကသိုလ်မှာ ပုံနှိပ်ခဲ့သော တိုင်းရင်း မြန်မာ
ကျောက်စာထုပ်ကြီးများ ပေါက်ထွက်လာသည် မှာ လည်း သုတေသနန
ယ်ပယ်တွင် ကြီးမားသော အကျိုးပြုချက်ပင်ဖြစ်သည် ။

သမိုင်းတင်ခေတ်များ နှင့် စပ်လျဉ်း၍ တဖက်မှ ဤသို့ ကြိုးပမ်းနေစ
ဉ်တွင် သမိုင်းမတင်မီ ခေတ်များ အကြောင်း (ဝါ) ကျောက်ခေတ် ယဉ်

ကျေးမှုများ အကြောင်းလည်း လေ့လာလိုက်စားခဲ့ကြပေသည်။ ။ ဒေါက်တာဖွန်နီထလင်း၊ ဒေါက်တာတီအိုမောရစ်၊ မစ္စတာဂျေစီမက်ကင်ဇီ၊ ဒေါက်တာဂျေစီဘရောင်းစသော ပညာရှင်များ သည် မြန်မာပြည်အလယ်ပိုင်း ဧရာဝတီမြစ်ဝှမ်းဒေသများမှ ကျောက်ခေတ်လက်နက်များ အကြောင်းနှင့် ယင်းတို့ ကို တွေ့ရှိရာဒေသများ ၏ ဘူမိဗေဒဖြစ်စဉ် အကြောင်းခြင်းရာများကို လေ့လာခဲ့ကြပြီး မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်း၊ ဂျာနယ်နှင့် အခြားဘူမိဗေဒ မှတ်တမ်းများ တွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြခဲ့ကြပေသည်။ ။ ဤဆောင်ရွက်ချက်များ ထက် ပိုမိုပြည့်စုံ၍ အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေသော ဆောင်ရွက်ချက်တစ်ရပ်မှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ ရှေးဟောင်းလူသားယဉ်ကျေးမှု ပေါ်ထွန်းခဲ့သော ခုနှစ်သက္ကရာဇ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဘူမိခေတ် သတ်မှတ်ပေးချက်များ ပြုလုပ်နိုင်ခဲ့ပေသည်။ ။ သို့သော် ဂျာဗားကျွန်းနှင့် တရုတ်ပြည်တို့ တွင် တွေ့ရှိရသော ရှေးဟောင်း လူသားရုပ်ကြွင်းများ နှင့် အိန္ဒိယကျောက်ခေတ် ယဉ်ကျေးမှုတို့ မည်သို့မည်ပုံ ဆက်သွယ်မှုရှိသည် ကို သိရှိရန်အရေးသည် သမိုင်းမတင်မီခေတ်အကြောင်း လေ့လာမှုတွင် ပြဿနာကြီးတစ်ရပ်အဖြစ် တည်ရှိခဲ့သည်။ ။ ဤပြဿနာကို ၁၉၃၇ ခုနှစ် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၊ ဖီလဒယ်ဖီးယားမြို့ သဘာဝသိပ္ပံပညာတံခွန် အသင်းက ကြီးမှူးကျင်းပသော ရှေးဟောင်းလူသားအကြောင်း နှီးနှောဖလှယ်ပွဲက စိတ်ဝင်စားစွာ ဆွေးနွေးခဲ့ကြ၏။

အထက်ပါ ဆွေးနွေးပွဲက ရရှိခဲ့သော အဖြေတစ်ရပ်မှာ အိန္ဒိယ၊ တရုတ်ပြည်နှင့် ဂျာဗားကျွန်းတို့ ၏ သမိုင်းမတင်မီ ခေတ်ယဉ်ကျေးမှုရေးရာ ဆက်သွယ်မှုတွင် မြန်မာနိုင်ငံသည် ပထဝီသဘော၌ အချက်အချာကျလျက်ရှိသည် ဆိုသော အချက်ပင်ဖြစ်သည်။ ။ မြန်မာနိုင်ငံမှ မကြာခဏတွေ့ရှိကြရသော ကျောက်လက်နက်များ ၊ ပလိုင်စတိုဆင်းယုဂ်မြစ်ကမ်းဆင့်

များ စသော တွေ့ရှိချက်များကြောင့် ဧရာဝတီမြစ်ဝှမ်းသို့ ကွင်းဆင်းလေ့လာရန် လိုအပ်ခဲ့ပေသည်။ ။ ထို့ကြောင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု ဒသနိကဗေဒအသင်းနှင့် ကာနေဂျီဗီမာန်တို့ ပူးပေါင်းကမ္ဘာ့ကထာပြုလုပ် စေလွှတ်သော အရှေ့တောင်အာရှ ကွင်းဆင်းလေ့လာရေး အဖွဲ့တစ်ခုသည် ဒေါက်တာ အိပ်ချ်ဒီတားရာ (H.de Terra)နှင့် ဒေါက်တာမိုးဗီးယပ်စ် (ဂျူနီယာ) (H.L.Movius)တို့ ခေါင်းဆောင်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံသို့ ၁၉၃၇ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလမှ ၁၉၃၈ ခုနှစ် မတ်လတိုင်အောင် ကွင်းဆင်းရောက်ရှိ လေ့လာသွားခဲ့ကြသည်။ ။ ထိုလေ့လာမှုမှ တွေ့ရှိချက်များကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံ ဧရာဝတီမြစ်ဝှမ်းတွင် ကျောက်ခေတ်ဦးနှင့် ကျောက်ခေတ်သစ် ယဉ်ကျေးမှုများ ထွန်းကားခဲ့ဖူးကြောင်း ကမ္ဘာ့ကသိရှိကြ၏။

အထက်ပါ တင်ပြချက်များ သည် မြန်မာနိုင်ငံရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန ဖြစ်ပေါ်လာသည် မှ စ၍ ဌာနဆိုင်ရာ အနေဖြင့်လည်းကောင်း၊ ပြင်ပပညာရှင်များ ၊ နိုင်ငံခြားပညာရှင်များ အနေဖြင့် လည်းကောင်း ၁၉၄၂ ခုနှစ် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးဖြစ်ပွားသည့် အချိန်အထိ ဆောင်ရွက်မှုများကို အကျဉ်းချုံးတင်ပြထားခြင်းသာ ဖြစ်ပေသည်။ ။ ရှေ့တွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်းနှင့် စစ်ပြီးခေတ်မှ ယနေ့အထိ ဆောင်ရွက်ချက်များကို ဆက်လက်တင်ပြပါမည်။ ၁၉၄၂ ခုနှစ် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီး မြန်မာနိုင်ငံသို့ ကူးစက်ရောက်ရှိလာသောအခါ ကျောက်စာဝန် ဦးလူဖေဝင်းနှင့် ရုံးအဖွဲ့သားများ သည် ရှေးနှစ်ပေါင်း ၅၀ ကျော်က စိတ်ရှည်လက်ရှည် စုဆောင်းသိုမှီးခဲ့ရသော ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများ ၊ ကျောက်စာမင်္ဂလားများ ၊ စာဟောင်းပေဟောင်း ပုရပိုက်ဟောင်း အမျိုးမျိုး၊ လက်ရေးစာမူအမျိုးမျိုးနှင့် ရှားပါးသော စာအုပ်စာတန်းတို့ ကို ပုဂံမြို့အနော်ရထာမင်းကောင်းမှု ပိဋကတ်တိုက် အဆောက်အဦသို့ ပြောင်းရွှေ့ သိမ်းဆည်းထားရှိခြင်းဖြင့် စစ်ဆေးမှု လွတ်ကင်းအောင်

ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည် ။ စစ်အတွင်းဂျပန်ခေတ်၌ လည်း ဆရာကြီး ဦးလူဖေဝင်းသည် စေတနာ့ဝန်ထမ်းကျောက်စာဝန်အဖြစ် ဆောင်ရွက်ပေးခဲ့ရသည် ။ စစ်ကြီး ပြီးဆုံးပြီးနောက် ၁၉၄၆ ခုနှစ် မတ်လ(၁) ရက်နေ့တွင် ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနကို ပုဂံမြို့၌ ယာယီဖွင့်လှစ်ခဲ့၏။ ဇွန်လတွင် မူ မန္တလေးမြို့သို့ ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည် ။ ဤသို့သံယောဇဉ်ကြီးမားစွာဖြင့် မိမိပိုင်ပစ္စည်းများကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်ခဲ့သော ဆရာကြီး ဦးလူဖေဝင်း၏ ကျေးဇူးသည် တိုင်းပြည်အပေါ်တွင် လွန်စွာကြီးမားခဲ့ကြောင်းကိုမူ စစ်အတွင်း အစိုးရရုံးများ ၏ စစ်ဒဏ်ကြောင့် ဆုံးရှုံးရမှုများ ဖြင့် နှိုင်းဆကြည့်နိုင်ပါပေသည် ။ ဆရာကြီး၏ လုံ့လဝီရိယကြောင့် ရှေးဟောင်းသုတေသနဆိုင်ရာ အထောက်အထား စာအုပ်စာတန်းများ မပျက်မစီး စစ်ဘေးမှ ကင်းဝေးနိုင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည် ။ ဆရာကြီး၏ လုပ်ဆောင်ချက်ကို အသိအမှတ်ပြုသော အားဖြင့် ဆရာဦးလူဖေဝင်းအား သီရိပျံချီဘွဲ့ကို တိုင်းပြည်က ပေးအပ်ခဲ့ခြင်းပင်ဖြစ်သည် ။

၁၉၄၆ ခုနှစ်မှ ဦးလူဖေဝင်း အငြိမ်းစားယူသော ၁၉၅၇ ခုနှစ်အတွင်း စောစောပိုင်းကာလက ရှေးဟောင်းသုတေသနလုပ်ငန်းများအား ပြန်လည်ထူထောင်ရန် အချိန်မရရှိကြဘဲ ဖြစ်နေသည့် အခိုက် မန္တလေးမြို့ကြီးကို သောင်းကျန်းသူများ စီးနင်းသိမ်းယူခဲ့ကြသည် ။ ထိုသောင်းကျန်းမှုဘေးမှ လည်း ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများကို လွတ်ကင်းအောင် ဆက်လက်ကြိုးပမ်း ကြရပြန်သည် ။ ၁၉၄၉ ခုနှစ် ဧပြီလကုန်လောက်တွင် မန္တလေးမြို့ကို အစိုးရပြန်လည် အုပ်ချုပ်နိုင်ခဲ့သည် ။ ထိုစဉ်က ဖြစ်ပေါ်ပြန့်ပွားနေသော ကောလာဟလ သတင်းများကို ဖြေရှင်းတိုက်ဖျက်ရန်နှင့် ပြည်သူလူထုအား သတင်းမှန်ရရှိစေရန် မန္တလေးမြို့ အထူးတိုင်းမင်းကြီး၏ အစီအစဉ်ဖြင့် ရွှေမန်းအောင်စည် သတင်းစာတစ်စောင်

င်ကို ဆရာကြီး ဦးလူဖေဝင်း ကြီးကြပ်ထုတ်ဝေရပေသည်။ ။ ထိုလုပ်ငန်းများကြောင့် တစ်ကြောင်း၊ ပြည်တွင်းဆူပူမှု အန္တရာယ်များကြောင့် တစ်ကြောင်း၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန ကွင်းဆင်းလုပ်ငန်းများကို မဆောင်ရွက်နိုင်ဘဲရှိခဲ့ရသည်။ ။ သို့သော် ကျောက်စာဝန်သည် အခွင့်အရေးများ ရလျှင်ရသလို ရှေးဟောင်းသုတေသနအကျိုးအတွက် နိုင်ငံခြားတိုင်းပြည်များ သို့ လှည့်လည် လေ့လာမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ။

ဃ။ လွတ်လပ်ရေးရပြီးစ အချိန်က ရှေးဟောင်းသုတေသနလုပ်ငန်းများ အခြေအနေ

၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေးရရှိခဲ့ပြီးနောက် လွတ်လပ်သော တိုင်းပြည်၏ ဂုဏ်သိန်နှင့် လျော်ညီစွာ ရှေးဟောင်းသုတေသနလုပ်ငန်းများကို ပိုမိုကျယ်ပြန့် ထိရောက်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် ဌာနအား ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းတိုးချဲ့နိုင်ရေးအတွက် ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးက ကမ္ဘာ့ကျောက်စာဝန်ကို စီမံကိန်းရေးဆွဲ တင်ပြစေခဲ့သည်။ ။ ထိုသို့တာဝန်ပေးအပ်သည် နှင့် အညီ ကျောက်စာဝန်ကလည်း စီမံကိန်းများကို အင်္ဂလိပ်မြန်မာနှစ်ဘာသာဖြင့် ရေးဆွဲတင်ပြခဲ့သည်။ ။ ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာနသည် ထိုမျှသာမက အိန္ဒိယပြည် ကာလကတ္တား တက္ကသိုလ်မှ လည်း ပါမောက္ခဒေါက်တာ အင်အားရေး(Niharranjan Ray) ရှေးဟောင်းသုတေသနနှင့် ယဉ်ကျေးမှုရေးရာများ တွင် အကြံပေးရန် ခေါ်ယူခန့်ထားခဲ့သေးသည်။ ။ ထို့ကြောင့် ၁၉၅၂ ခုနှစ်မှ ၁၉၅၇ ခုနှစ်ထိ ကာလအပိုင်းအခြားကို မြန်မာနိုင်ငံရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန ပြည်လည်တိုးချဲ့ဖွဲ့စည်းရန် ကြိုးပမ်းသောအချိန်ဟု သတ်မှတ်နိုင်ပေသည်။ ။

ဤနေရာတွင် ဦးစွာပထမ ဆရာကြီး ဦးလူဖေဝင်း တင်သွင်းသော

ဌာန ဖွဲ့စည်းရေး စီမံကိန်းအကြောင်းအကျဉ်းမျှ ဖော်ပြရန်လိုအပ်ပေသည်။ ဦးလူဖေဝင်း စီမံကိန်းကို "မြန်မာနိုင်ငံ ကမ္ဘာ့ကျောက်စာဌာန၏ ရာဇဝင်အကျဉ်းနှင့် အနာဂတ်လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းရေး အတွက် အကြံပေး အစီရင်ခံစာ"ဟု အမည်တပ်ထားပြီး ၃-၇-၅၂နေ့တွင် ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးထံ တင်သွင်းခဲ့သည်။ ယင်းစီမံကိန်းကို (က)(ခ)(ဂ) ဟူ၍ ၃ပိုင်းခွဲခြားပြီး တင်ပြထားသည်။ အပိုင်း(က) တွင် ဌာန၏ လုပ်ငန်းများ နှင့် စပ်လျဉ်း၍

(၁) ကမ္ဘာ့ကျောက်စာများကို ရှာဖွေ စုဆောင်းခြင်း၊ ဖတ်ကြားလေ့လာခြင်း၊ အကွာရာပြန် ဘာသာပြန်ပြုစုခြင်း၊ ဆည်းပူးရရှိသော သုတေသနတို့ကို ရေးသားဖြန့်ချိခြင်း

(၂) ရာဇဝင်နှင့် ရှေးဟောင်းယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အဆောက်အဦများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ အခွန်ရှည်စွာတည်တံ့စေရန် ထိန်းသိမ်းပြင်ဆင်ခြင်း

(၃) ရှေးမြို့ဟောင်းဒေသတို့ တွင် ရှေးဟောင်းမြန်မာမှုလက်ရာများကို စူးစမ်းရှာဖွေခြင်း (တူးဖော်ခြင်း အပါအဝင်) မြန်မာလက်ရာရှေးဟောင်း ဝတ္ထုစုဆောင်းခြင်း" ဟူ၍ ဖော်ပြထားပါသည်။

အပိုင်း(ခ)တွင် အနာဂတ်လုပ်ငန်း ဆောင်တာများ နှင့် ပတ်သက်၍ အကြံပေးချက်များမှာ ကမ္ဘာ့ ကျောက်စာ သုတေသနအတွက်လည်းကောင်း၊ စူးစမ်းရှာဖွေမှုအတွက် လည်းကောင်း၊ ပြတိုက်လုပ်ငန်းနှင့် အထွေထွေလုပ်ငန်းများ အတွက်လည်းကောင်း တင်ပြထားသည်။ အပိုင်း (ခ) အထွေထွေလုပ်ငန်းများ ခေါင်းစဉ်အောက်တွင် တည်ဆဲ ၁၉၀၄ ခုနှစ် ရှေးဟောင်း အဆောက်အဦ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေး အက်ဥပဒေ

ကို နိုင်ငံတော်၏ အခြေခံစည်းမျဉ်းနှင့် လိုက်လျောညီအောင်ပြင်ဆင်ရန် တင်ပြထားချက်သည် ထူးခြားသည်။ ။

အပိုင်း(ဂ)တွင် ဌာနရှိ ကျောက်စာဝန်ရာထူးကို ညွှန်ကြားရေးဝန်ရာထူးသို့ တိုးမြှင့်၍ လည်းကောင်း၊ နောက်ထပ်သုတေသနနှင့် ကမ္ပည်းကျောက်စာဝန်ရာထူးများ ၊ သုတေသနနှင့် ကျောက်စာဝန်ထောက် ရာထူးများမှ စ၍ ရုံးအဖွဲ့၏ အခြေခံအင်အားပါ တိုးမြှင့်ခန်းထားရန် တင်ပြထားလေသည်။ ။

အလားတူပင် အကြံပေးအရာရှိ ဒေါက်တာရေးကလည်း ၂၅-၁၀-၅၃ နေ့စွဲဖြင့် ၅ နှစ်စီမံကိန်းတစ်ရပ်ကို ဆရာကြီး၏ စီမံကိန်းအား အနည်းငယ် ပြင်ဆင်ချဲ့ထွင်ပြီး တင်ပြလေသည်။ ။ ရေး၏ စီမံကိန်းကို မစွတာ ဖာနီဗဲလ်ခေါင်းဆောင်သော ယဉ်ကျေးမှုကောင်စီ၏ ပဏာမအကြံပေး ၅ ဦး ကော်မတီက ပြန်လည်ဆန်းစစ် ပြင်ဆင်ဖြည့်စွက်ပြီး ၁၉၅၄ ခုနှစ် မေလက တင်ပြခဲ့ကြသည်။ ။ ၅ ဦးကော်မတီကတင်ပြသော စီမံကိန်းတွင် အောက်ပါ အရေးကြီးသော အချက်များ ပါဝင်ကြသည်။ ။

မြန်မာပြည်၌ ထွန်းကားသွားခဲ့သော ကျောက်ခေတ်ယဉ်ကျေးမှုများကို ပြန်လည်ဖော်ထုတ်ရန် ချင်းနှင့် နာဂတောင်တန်းများ ရှိ ကျောက်ခေတ်သစ်နှင့် ကျောက်တုံးကြီး သုံးယဉ်ကျေးမှု (Megalithic Culture) များကို လေ့လာဖော်ထုတ်ရန်၊ ရှမ်းပြည်နှင့် တနင်္သာရီဒေသတို့ တွင် ထွန်းကားခဲ့သော ကြေးခေတ်(Bronze Age)ယဉ်ကျေးမှုများကို ဖော်ထုတ်ရန် ဤနည်းဖြင့် အိန္ဒိယနှင့် အရှေ့ဖျားနိုင်ငံများ ဆက်သွယ်မှု ပြဿနာရပ်ကို မြန်မာနိုင်ငံကပါ ပါဝင်ဖြေရှင်းပေးရန်ဟူသော အချက်တစ်ချက်ထည့်သွင်းထားသည် မှာ ထူးခြားသည်။ ။ ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများ ထိန်းသိမ်းပြင်ဆင်ရေးတွင် ယင်းအဆောက်အဦများ အကြောင်း စာအု

ပ်များ ပြုစုရန်ဆိုသည့် အချက်မှာ လည်း ပြည့်စုံသော အကြံပေးချက်တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ။

ကမ္ဘာ့ကျောက်စာပိုင်းတွင် နှစ်တိုနှစ်ရှည်စီမံကိန်းများ ချမှတ်လုပ်ဆောင်ရန်နှင့် ၁၉၁၃ ခုနှစ်မှ စ၍ တွေ့ရှိခဲ့သော ကျောက်စာများကို ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရန်၊ ယခင်က ထုတ်ဝေဖူးသော ကမ္ဘာ့ကျောက်စာ စာအုပ်များကို ဆက်လက်ထုတ်ဝေရန်များ ပါဝင်သည်။ ။ ရှေးဟောင်းပန်းချီနှင့် ပန်းပု လက်ရာများကို ဓာတုဗေဒနည်းများဖြင့် ထိန်းသိမ်းရန် ရောင်စုံဖလင်များဖြင့် ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးထားရှိရန်လည်း အကြံပေးထားသည်။ ။ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန လက်အောက်ရှိ ပြတိုက်များကို တိုးချဲ့ပြင်ဆင် အသစ်ဆောက်လုပ်ရန်လည်း တင်ပြထား၍ အထူးသဖြင့် မွန်ယဉ်ကျေးမှုလက်ရာများ အတွက် ပဲခူးတွင် ပြတိုက်တစ်ခု တည်ထောင်ရန်လည်း အကြံပေးထားသည်။ ။ တူးဖော်စူးစမ်းမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ရှေးဦးစွာ အိန္ဒိယပြည်သို့ အရာရှိနှစ်ဦးထက် မနည်းစေလွှတ်ပြီး နောက်ဆုံးပေါ် တူးဖော်သုတေသနပြုလုပ်နည်းများကို လေ့လာသင်ကြားရန်လည်း တင်ပြထားခြင်း၊ ဌာနစာကြည့်တိုက်အတွက်လည်း ပညာရပ်စုံလင်အောင် စာအုပ်စာတမ်းများ ဝယ်ယူ စုဆောင်းပြီး စနစ်တကျတည်ထောင်ထားရှိရန် အကြံပေးထားသည်။ ။

ဌာန ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းရေးတွင် သုတေသနဝန်ထောက်ရာထူး (၅) နေရာနှင့် ကျွမ်းကျင်မှုဆိုင်ရာ ဝန်ထမ်းရာထူးများ ၊ အင်ဂျင်နီယာ (၅) နေရာနှင့် လက်ထောက်အင်ဂျင်နီယာ ရာထူးများ ၊ စာကြည့်တိုက်မှူး (၁) နေရာနှင့် ဓာတုဗေဒအရာရှိ ရာထူး (၁) နေရာတို့ကိုပါ တီထွင်ပြီး သင့်လျော်သူများကို ခန့်ထားဆောင်ရွက်ရန် တင်ပြထားသည်။ ။ ဤစီမံကိန်းများ အကောင်အထည်ဖော်နေဆဲ၌ပင် ဆရာကြီး ဦးလူဖေဝင်းသည် ၁၉၅၇ ခုနှစ်တွင် ရာထူးမှ အငြိမ်းစားယူသွားလေသည်။ ။ ဆရာကြီး ဦး

လူဖေဝင်းကို အငြိမ်းစား ယဉ်ကျေးမှုအတွင်းဝန် ဦးဖိုးလတ်က ဆက်ခံသည်။ ။

ဆရာကြီး ဦးဖိုးလတ်လက်ထက်တွင် ၅ နှစ် စီမံကိန်းများကို အကောင်အထည်ဖော်သည့် အနေဖြင့် ကျောင်းထွက်လာကြသော လူငယ်များကို ရာထူးအသစ်များ တွင် ခန့်ထားခဲ့သည်။ ။ ထိုလူငယ်များ အနက် ဌာန၌ ကနဦးကပင် အမှုထမ်းခဲ့သော ဦးအောင်သော်ကို အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရပ်များ သင်ကြားစေရန် ၁၉၅၇-၅၈ခုနှစ်ကလည်းကောင်း၊ အသစ်ထပ်မံခန့်ထားသော ဦးမြင့်အောင်(စာရေးသူ) ကို ၁၉၅၈-၅၉ ခုနှစ်ကလည်းကောင်း၊ ဦးစိန်မောင်ဦးကို ၁၉၅၉-၆၀ ခုနှစ်ကလည်းကောင်း အိန္ဒိယသို့ ပညာသင်စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ။ ဦးဗိုကေကို ကမ္ဘည်းကျောက်စာ ပညာသင်ကြားရန် ၁၉၆၄ ခုနှစ်က အိန္ဒိယသို့ (၆) လ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ။ ဤနည်းဖြင့် ကျွမ်းကျင်သူများ ၏ အင်အားကို အသုံးချ၍ စီမံကိန်းများကို အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ ။

ဤသို့ အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့ရာတွင် ဦးစွာပထမဆောင်ရွက်သော လူပီ န်းမ္မာ ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်း တူးဖော်မှုပင်ဖြစ်သည်။ ။ ဤလုပ်ငန်းမပြီးဆုံးသေးမီ ဆရာကြီး ဦးဖိုးလတ်သည် ၁၉၆၀ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ (၁၄) ရက်နေ့မှ စ၍ လုပ်သက်ခွင့် တစ်လယူပြီးနောက် ခွင့်ရက်ကုန်ဆုံးသောအခါ အငြိမ်းစားယူသွားလေသည်။ ။ ဦးဖိုးလတ်ကို ဦးအောင်သော်က ဆက်ခံသည်။ ။ စီမံကိန်းအရ နောက်ထပ်ဖြည့်စွက်ခန့်ထားခဲ့သော သုတေသနဝန်ထောက်ရာထူးသို့ ဝင်ရောက်ထမ်းဆောင်သည့် ဦးသန်းဆွေကို ဘယ်လ်ဂျီယံနိုင်ငံသို့လည်းကောင်း၊ ဓာတုဗေဒအရာရှိ ဦးဘတင့်ကိုလည်း ဘယ်လ်ဂျီယံနိုင်ငံသို့လည်းကောင်း ပညာသင်စေလွှတ်ခဲ့ပေသေးသည်။ ။

တစ်ဖက်တွင် ဌာနအား ပြန်လည်တိုးချဲ့ဖွဲ့စည်းသကဲ့သို့ ကျယ်ပြန့်လာသော ရှေးဟောင်းသုတေသန လုပ်ငန်းများကို ပိုမိုတွင် ကျယ်စွာနှင့် ထိရောက်စွာ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အခြားတစ်ဖက်တွင် ၁၉၀၄ ခုနှစ်က ပြဋ္ဌာန်းအသုံးပြုခဲ့သော ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများ ထိန်းသိမ်းရေး အက်ဥပဒေကို ရုပ်သိမ်းခဲ့ပြီး ၁၉၅၇ ခုနှစ်၊ ရှေးဟောင်းဝတ္ထုပစ္စည်းများကို အက်ဥပဒေကို ပါလီမန်က ပြဋ္ဌာန်းပေးခဲ့သည်။ ။ အသစ်ပြဋ္ဌာန်းလိုက်သော ဥပဒေတွင် ရှေးဟောင်းပစ္စည်းဆိုသော အသုံးအနှုန်း၏ အဓိပ္ပာယ်သည် ကျယ်ပြောလာသည်။ ။ ရှေးဟောင်းဝတ္ထု ပစ္စည်းများ နှင့် ပတ်သက်၍ ယင်းတို့ ကို တစ်နေရာမှ တစ်နေရာသို့ ရွှေ့ပြောင်းခြင်း၊ စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ လက်ခံရယူခြင်းစသော အခွင့်အာဏာများ ၊ တူးဖော်မှု၊ ရှေးဟောင်း အဆောက်အဦများကို ထိန်းသိမ်းပြင်ဆင်မှု၊ ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများ နှင့် ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများကို ဖျက်ဆီးမည့် ဘေးမှ ကာကွယ်မှု၊ ဖျက်ဆီးသူများအားအပြစ်ပေး အရေးယူရန် ဆောင်ရွက်နိုင်ခွင့်အာဏာများ ဌာနတွင် ပိုမိုရရှိခဲ့သည်။ ။

ဤတွင် ဥပဒေသစ်နှင့် ပတ်သက်၍ ပါလီမန်၌ ပြည်ထောင်စု ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးက ဤသို့လျှင် ရည်ရွယ်ချက်နှင့် ကျိုးကြောင်းဖော်ပြချက်ကို ရှင်းလင်းမိန့်ကြားခဲ့သည်။ ။

"ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများကို မပျက်စီးအောင် စီမံထားရှိရန် လည်းကောင်း၊ ရှေးဟောင်းဝတ္ထုပစ္စည်းများကို ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားခြင်းနှင့် အချို့အရပ်ဒေသများ တွင် တူးဖော်မှုပြုလုပ်ခြင်းကို ကြီးကြပ်အုပ်ချုပ်ရန် ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများ နှင့် ရှေးဖြစ်အကြောင်း သုတေသနကိစ္စ သို့တည်းမဟုတ် ရာဇဝင်နှင့် အနုပညာကိစ္စများ ၌ သက်ဝင်သော အရာဝတ္ထုများကို စောင့်ရှောက်ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် ရယူရန်လည်းကောင်း၊ ရှေးဟောင်းအ

ဆောက်အဦများ ထိန်သိမ်းရေး အက်ဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။"

သို့သော် အဆိုပါအက်ဥပဒေသည် ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားမှုနှင့် လည်းကောင်း၊ ရာဇဝင်ထင်ရှားသော အဆောက်အဦများကို မပျက်မစီးအောင် စီမံထားရှိမှုနှင့် လည်းကောင်း၊ အထူးသဖြင့် လွတ်လပ်သော မြန်မာနိုင်ငံ၏ လိုအပ်ချက်များ အတွက် ပြည့်စုံလုံလောက်ခြင်း မရှိတော့ပါ။ ထို့ကြောင့် ဤဥပဒေကြမ်းကို တင်သွင်းရပါသည်။

"ဤဥပဒေသည် လက်ရှိအသုံးပြုနေသော တည်ဆဲဥပဒေဖြစ်၍ ယင်းတွင် ပါရှိသော ပုဒ်မအချို့ကို ၁၉၆၂ ခုနှစ်တွင် ပြင်ဆင်ဖြည့်စွက်ပြဋ္ဌာန်းခဲ့၏။ ဤပြင်ဆင်သည့် ဥပဒေကို ၁၉၆၂ ခုနှစ် ရှေးဟောင်းဝတ္ထုပစ္စည်းများ အက်ဥပဒေကို ပြင်သည့် အက်ဥပဒေဟု ခေါ်တွင် စေခဲ့သည်။ အဆိုပါပြင်ဆင်ချက် ဥပဒေအရ ရှေးဟောင်းဝတ္ထုပစ္စည်း၏ အနက်အဓိပ္ပာယ် ပိုမိုကျယ်ပြောလာသည်။ ဥပဒေပါ ပုဒ်မများကို ဖောက်ဖျက်ကျူးလွန်သူများအားလည်း အပြစ်ဒဏ် ပိုမိုချမှတ်နိုင်အောင် အခွင့်အာဏာများ ပိုမိုရရှိခဲ့သည်။ ၁၈၈၆ ခုနှစ် မတိုင်မီက တည်ရှိနေသော ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများမှာ တော်လှန်ရေးအစိုးရက စောင့်ရှောက်ကာကွယ်သော အဆောက်အဦများ ဖြစ်လာကြသည်။ ဤသို့ အက်ဥပဒေပြဋ္ဌာန်း သတ်မှတ်ပြင်ဆင် ဖြည့်စွက်ပေးသည့် တိုင်အောင် နည်းဥပဒေ မပြဋ္ဌာန်းရသေးသဖြင့် လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ရာ၌ အခက်အခဲများ နှင့် ရင်ဆိုင်ရသလောက် ရင်ဆိုင်နေရပေသေးသည်။"

သုတေသနလုပ်ငန်းများ

ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနကို စနစ်တကျ တိုးချဲ့ဖွဲ့စည်းပြီး၍ အထိုက်အလျှောက် အင်အားပြည့်လာသည် နှင့် အမျှ စီမံကိန်းတွင် လျာထားသတ်မှတ်ခဲ့သည့် လုပ်ငန်းများကို ၁၉၅၉ ခုနှစ် ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်း တူးဖော်မှုမှ စတင်အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့ကြသည် ။

ဗိဿနိုးတူးဖော်မှုမပြီးဆုံးသေးမီ ဟန်လင်းတူးဖော်မှုကို လည်းကောင်း၊ သရေခေတ္တရာတူးဖော်မှုကို လည်းကောင်း ဆက်တိုက်ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး ပျူယဉ်ကျေးမှု၏ အပြန့်သဘောကို ဖော်ထုတ်ပေးခဲ့ကြသည် ။ ယင်းနောက် တကောင်းတူးဖော်မှု၊ ပြဒါးလင်းဂူ ကျောက်ခေတ်တူးဖော်မှု၊ တောင်သမန်အင်းတူးဖော်မှု၊ လက်ပံခြေပေါ်စမ်းသပ်တူးဖော်မှုနှင့် အခြားသမိုင်းမတိုင်မီခေတ်နှင့် သမိုင်းခေတ်ကွင်းဆင်း လေ့လာမှုများကို အင်အားအလိုက် အတတ်နိုင်ဆုံး ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည် ။

ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများ ထိန်းသိမ်းပြင်ဆင်မှုဘက်တွင် လည်း ရှေးဟောင်းဝတ္ထုပစ္စည်းများ အက်ဥပဒေကို ပြင်ဆင်ပြီးသည့် နောက် ယဉ်ကျေးမှုရေးရာ၊ သမိုင်းရေးရာနှင့် အနုပညာလက်ရာများ နှင့် ပြည့်စုံသည့် အဆောက်အဦများကို တစ်နှစ်ထက်တစ်နှစ်တိုးချဲ့ ထိန်းသိမ်းထားရှိခဲ့သည် ။ ၁၉၇၂ ခုနှစ်ထုတ် စာရင်းအရ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနက တာဝန်ယူ၍ ပြည်သူ့ဘဏ္ဍာတော်မှ ကျခံထိန်းသိမ်းထားရှိသော ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများမှာ စုစုပေါင်း (၅၄၀) ရှိနေပေသည် ။

ကျောက်စာသုတေသနဘက်တွင် လည်း စုဆောင်းမှတ်တမ်းတင်ထားသော ကျောက်စာတိုင်ပေါင်း (၁၆၃၇) ရှိပြီ ဖြစ်သည် ။ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၆၀၀ အထိ ရေးထိုးခဲ့သော ကျောက်စာများကို အက္ခရာပြန်ဆိုပြီး စာအုပ်ထုတ်ဝေခဲ့ပြီလည်း ဖြစ်သည် ။ ရှေးဟောင်းဘုရား နံရံများမှ ပန်းချီလက်ရာများကို ပုံတူကူးဆွဲသည့် လုပ်ငန်း အဆောက်အဦကို အသေးစိတ်

တိုင်းတာမှတ်တမ်းတင် စကေးကိုက်ရေးဆွဲသည့် လုပ်ငန်း၊ ဓာတ်ပုံလုပ်ငန်း၊ ဓာတ်ခွဲခန်း တည်ထောင်၍ ရှေးဟောင်းပန်းချီများ နှင့် ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများကို ဓာတုဗေဒနည်းများ ဖြင့် သုတ်သင်ထိန်းသိမ်းသည့် လုပ်ငန်း စသည် များကိုလည်း ဆောင်ရွက်လျက်ရှိရာ များစွာ အရှိန်ရနေပြီဖြစ်သည်။ ။

ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေးဘက်တွင် ယခင် ဒူရွိုင်ဇယ်လက်ထက်က ပုံနှိပ်ခဲ့ပြီးသော မြန်မာနိုင်ငံကျောက်စာ စာဆောင်များမှ အချို့အတွဲများ ၊ မန္တလေးနန်းတော် လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် ဓာတ်ပုံ ပုံဆွဲများ ထည့်၍ တိုးချဲ့ထုတ်ဝေခြင်း ပုဂံလမ်းညွှန်စာအုပ်၊ ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်း တူးဖော်မှုအစီရင်ခံစာ၊ အုတ်ခွက်များ သမိုင်း၊ အပယ်ရတနာ၊ မွန်ကျောက်စာများ စာအုပ်၊ သမိုင်းဝင်ဒေသများ စာအုပ်စသည် ဖြင့် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည့် အပြင် သုတေသနအရာရှိများ ရေးသားကြသည့် စာတမ်းများ ၊ ဆောင်းပါးများ ၊ ဖတ်ကြားသည့် စာတမ်းများ လည်း အတော်ပင် ရှိနေကြပြီဖြစ်သည်။ ။

ဤသည် တို့ မှာ ဖွံ့ဖြိုးလာသော ရှေးဟောင်းသုတေသနလုပ်ငန်းရပ် အချို့ အကြောင်းအကျဉ်းမျှ ကြိုတင် တင်ပြထားချက်ပင်ဖြစ်သည်။ ။ ရှေ့တွင် ယခုထက်တိုင် ပို၍ အကျယ်တဝင့် ရေးသားဖော်ပြပါမည်။

အခန်း (၁) အတွက် ကျမ်းကိုးစာရင်း

(၁) ကြန့်၊ ဒေါ် (တည်း) ဘင်္ဂလားသွားစာတမ်း၊ ရန်ကုန်သမိုင်းကော်မရှင် ကျမ်းစဉ် (၂) ၁၉၆၃။

(၂) ပထမမောင်းထောင် သာသနာတော်ပိုင်ဆရာတော် အမေး
တော်ဖြေကျမ်း၊ မန္တလေး၊ ဇေယျမိတ်ဆွေ ပိဋကတ်စာအုပ်ဆိုင်၊ ၁၃၂၃ (၁
၉၆၅)

(၃) မြ၊ ဦး "ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်၌ ရှေးဟောင်း သု
တေသနဌာန ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းအကြောင်း" (ဌာနတွင်းအစီရင်ခံစာ၊ စာ
မူ) စာနံပါတ် ၄၁၈/၃-က၊ နေ့စွဲ ၂၄.၈.၅၉

(၄) ရှေးဟောင်းသုတေသန နှစ်ချုပ်အစီရင်ခံစာများ (၁၉၄၆ မှ
၁၉၆၅ မြန်မာလို)

(၅) "ရှေးဟောင်းသုတေသန အရာရှိများ နှင့် ဓာတုဗေဒအရာရှိ
တို့ ၏ နိုင်ငံခြားပညာသင် အစီရင်ခံစာများ " (ဌာနတွင်း
အစီရင်ခံစာများ) ဌာနဖိုင်နံပါတ် ၁-ခ (၁၉၅၈-၅၉) ၁-ခ-၃(၁၉၅၉-၆၀)၊
၁-ခ-၂ (၁၉၆၀-၆၅)၊ ၁-ခ-၆ (၁၉၆၄-၆၅)

(၆) လူဖေဝင်း၊ ဦး-"မြန်မာနိုင်ငံကမ္ဘည်းကျောက်စာဌာန၏ ရာဇဝ
င်အကျဉ်းနှင့် အနာဂတ်လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းရေးအတွက်
အကြံပေး အစီရင်ခံစာ" (လက်နှိပ်စက်မှု) ဌာနဖိုင် နံပါတ် ၃-က၊ ၁၉၅၂-
၅၃

(၇) အောင်သော်၊ ဦး -၁၉၆၇ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံသုတေသန ဆွေး
နွေးပွဲ ဘာသာစာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့ ဥက္ကဋ္ဌမိန့်ခွန်း
"မြန်မာနိုင်ငံရှေးဟောင်း သုတေသန လုပ်ငန်းစဉ်"

(၈) Archeological Survey of Burma. Annual Reports. 1901 to
1941 (with a break from 1927 to 1936 during which Burma Circle's
reports were incorporated in ASI.A.R).

(၉) Coreman, Dr. Paul "Report on Unesco Mission to the Union of Burma, April 3rd to 10th 1961" (Ms.) Institute Royal du Patrimoine Artistique, Brussels, Belgium.

(၁၀) Ghosh, A. "Fifty Years of the Archeological Survey of India", Ancient India No.9, 1953, pp.29-52.

(၁၁) Luce, G.H "A Century of Progress in Burmese. History and Archaeology" JBRS, Vol. XXX 11, Pt. i, 1948, pp. 79-94.

(၁၂) Ditto "Draft Scheme for the Burma Museum", JBRS, Vol. XXX III, Pt.ii, 1950, pp. 99-130.

(၁၃) Marshall, Sir John: Indian Archaeological Policy, Calcutta, 1916

(၁၄) Ray, Dr. Niharranjan "A Five Year Plan: Report on Reorganization of the Archaeological Survey of Burma" (Ms.),

(၁၅) 5-Man Cultural Advisory Committee's Report on Dr. Ray's Five Year Plan (Ms.) 1954
